

ANAYASA HUKUKU

Anayasa, devletin kuruluş ve örgütlenmesini, organlarını ve organları arasındaki ilişkileri, devletle birey arasındaki ilişkileri ve kişilerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen üstün bir kanundur.

Anayasa diğer normlar içinde en üstünü ve bağlayıcı olan normdur.

⇒ ANAYASALAR

- **Yumuşak (Esnek) Anayasa:** Kendisini değiştirmek için hiçbir kural öngörmemiş, normal kanunlar gibi değiştirilebilen Anayasalardır.
- **Sert (Katı) Anayasalar :**
 - Kendini değiştirecek kanuna özel bir statü veren, kanunun çıkarılmasını zor usullere tabi kılan, nitelikli çoğunluk ve iki kez görüşülme gibi,
 - Hatta bazı maddelerini değiştirmeyi imkansız kılan, halkoylamasıyla yapılan, kurucu meclisçe hazırlanan Anayasalardır.
 - Değiştirilmesinin belli bir süre yasaklanması
- **Çerçeve Anayasa:** Devlet organlarını kısaca belirleyen ve diğer düzenlemeleri kanun ya da başka mevzuatın düzenlemesine bırakan Anayasalardır..
- **Kazuistik Anayasa:** Ayrıntılı şekilde uzun şekilde düzenlenen Anayasalardır. Kanunlarla ve diğer mevzuatla yapılması gereken ayrıntıları da içerdiğinden günün değişen ve gelişen koşullarına ayak uyduramazlar.
- **Yazılı Anayasa:** Metin olarak var olan anayasalardır.
- **Yazısız Anayasa:** Yazılı bir metni olmayan gelenek ve teamüllerden oluşan anayasalardır.
- **Maddi Anayasa:** İçerik olarak Devletin kuruluşunu, organlarını, bu organların birbiriyle ilişkilerini ve temel hak ve özgürlükleri düzenleyen hukuk kurallarıdır.
- **Şekli Anayasa:** İçeriğine bakılmaksızın, normlar hiyerarşisinin en tepesinde yer alan ve diğer normları bağlayan kurallardır.

⇒ KURUCU İKTİDAR : Anayasayı yapan, değiştiren iktidardır.

- **Asli Kurucu İktidar :**
 - İlk kez Anayasa yapan
 - Kendinden önceki Anayasayı açıkça ya da ilga ederek kaldıran iktidar.
- **Tali (Türev) İktidar :**
 - Anayasayı değiştirme usullerine sadık kalarak değiştiren iktidar.

⇒ DEVLET ŞEKİLLERİ

• Yapısına göre devlet şekilleri

1. Basit devlet (Tek yapılı)

1. **Üniter devlet:** Tek bir hukuk ve yasa birliği var. Tek meclis, tek yürütme ve tek yargı var.
2. **Bölgeli devlet:** Özerklik tanınır, ulusun tekliği ve ülkenin bölünmez bütünlüğü korunur (İspanya)

2. Bileşik (Karma, Mürekkep) devletler: Birden çok devletten oluşur, egemenliğin tek olmadığı, hukuk birliğinin olmadığı

1. **Konfederasyon:** İki den fazla devletin uluslar arası anlaşmalarla oluşturduğu, üye devletler bağımsız, tek vatandaşlık var, zorlama gücü yok, tüzel kişiliği yok uluslararası den konfederasyonun, tek organı diyet meclisi
2. **Federal devlet:**
 - Ortak bir yazılı Anayasayla kurulur, federe devletler federal devlete bağılıdır,
 - İki ayrı egemenlik var.
 - Federal devletin federe devletler üzerinde zorlama gücü var,
 - Federal ve federe olarak iki vatandaşlık var,
 - İki Meclisli yapı var,
 - Sadece federal devletin uluslararası kişiliği var.

• Egemenliğin kaynağına göre devlet şekilleri

1. Monarşi: Devlet başkanlığının irsi olarak geçtiği

- **Mutlak monarşi:** Seçimle işbaşına gelmeyen tek kişi (monark, kral,padişah,prens) ülkeyi yönetir. Monarkın yanında iktidarı paylaşan kimse yok, güzün ve yetkinin tek sahibidir. Anayasa yok. (Oligarşi/Aristokrasi: Zümre diktatörlüğü)
- **Meşruti monarşi:** Monarkla birlikte iktidarı paylaşan bir makam,bir meclis vardır. Ayrıca monark Anayasayla sınırlandırılmıştır.

2. Cumhuriyet: Egemenliğin topluma, ulusa ait olduğu yönetim şeklidir. Hükümet şekline yansıması ise Devlet başkanının halk tarafından seçilmesidir.

HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Hükümet sistemleri ile devlet şekilleri birbirine karıştırılmamalıdır.

KUVVETLER BİRLİĞİ: Yasama ve yürütme kuvvetlerinin ya yasama organında ya da yürütme organında toplanmasıdır.

1. Meclis Hükümeti Sistemi (Konvansiyonel Sistem): Yasama ve yürütme kuvvetlerinin yasama organında toplanmasıdır.

- Devlet seçimle oluşmuş Meclisin idaresi altındadır.
- Meclis yürütmeyi tek tek kendisinin seçtiği bakanlar eliyle yerine getirir. Meclis bakanları istediği zaman yenileyebilir.
- Bakanların kolektif sorumluluğu yok Meclise karşı bireysel olarak sorumludurlar.
- Ayrı bir Devlet başkanlığı ve Başbakanlık yoktur.

2. Mutlak Monarşi: Kuvvetlerin yürütme organında toplanmasıdır.

Meşrutî Monarşi: Kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanan, hükümdarın anayasayla sınırlı yetkilerinin olduğu ve hükümdarın tek organ olmadığı meşrutî monarşi, monarşik yönetimin türlerindendir.

3. Diktatörlük: Kuvvetlerin yürütme organında toplanmasıdır.

KUVVETLER AYRILIĞI: Devlet iktidarının yasama, yürütme ve vargı organları arasında paylaşılmasıdır. İlk dile getiren kişi 17. yy.da “Hükümet Üzerine İki Deneme” adlı kitabıyla **John Locke** olmuştur. **Montesquieu** ise 18. yy.da “Yasaların Ruhu” adlı kitabında kuvvetler ayrılığını **ilk defa sistematik** olarak analiz edip teorileştirmiştir.

1. Parlamenter Sistem: Yürütme organının yasama organı içerisinde doğduğu ve ona karşı sorumlu olduğu, kuvvetlerin yumuşak ayrımına dayanan, bir hükümet sistemidir. Yürütme organı, devlet başkanı ve bakanlar kurulundan oluşur. Devlet başkanı yürütmenin sorumsuz kanadını oluştururken Bakanlar Kurulu yürütmenin sorumlu kanadını oluşturur.

- Bu sistem kuvvetlerin yumuşak ayrımına dayanır.
- Yürütme organı iki başlıdır (düalist yapıdadır).
- Hükümet yasama organı içerisinde doğar ve ona karşı sorumludur.
- Bu sistemde yasama organı yürütme organını güvensizlik oyu ile düşürebilir
- Yürütme organı da belli koşullarda yasama organını feshedebilir.
- 1982 Anayasasında Kuvvetler Ayrılığı İlkesi Benimsenmiştir.
- Anayasa'nın Başlangıç kısmında kuvvetler ayrımının devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmediği belirtilmiş olup, ayrıca parlamenter sistemin benimsendiği Anayasa'da yer almamaktadır.
- Ülkemizde kuvvetler ayrılığının benimsendiğinin göstergeleri olarak Anayasa'da yer alan hükümlerin bazıları şunlardır:
 - İdari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilememesi
 - Hâkimlik teminatının benimsenmiş olması

- Hiçbir organ, makam veya kişinin hâkimlere ve mahkemelere emir ve talimat veremeyeceğinin Anayasa'da düzenlenmiş olması
- Anayasa Mahkemesi'nin kanun koyucu gibi hareketle yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edememesi.

2. **Başkanlık Sistemi:** Bu sistem hem yürütme organının başı, hem de devlet başkanı olan başkanın halk tarafından seçildiği, kuvvetlerin sert ayrımına dayanan bir sistemdir.

- Bu sistem kuvvetlerin sert ayrımına dayanır.
- Yasama ile yürütme kuvvetleri hem organ hem de fonksiyon yönünden birbirinden kesin olarak ayırdır
- Parlamento kanun koyar ama uygulamasına katılmaz; Hükümet kanunları uygular ama onun yapılmasına katılmaz.
- Yürütme organı ve devlet başkanı tek kişinin elinde toplanmıştır (*monist yapıdadır*). Bakanlar yalnızca başkana karşı sorumludur.
- Başkanın yasama organını feshetme, yasama organın da güvensizlik oyu ile siyasal sorumluluk (gensoru) yolunu işletmek suretiyle başkanı düşürme yetkisi yoktur.
- Parlamenter sistemin aksine, devlet başkanı (başkan) halk tarafından seçilir.
- Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme için ayrı ayrı seçim yapılır. Yasama organı genel oyla halk tarafından seçilen Kongre'dir (Temsilciler Meclisi ve Senato gibi).
- Başkan ve yardımcılarını siyasi olarak yasama organına karşı sorumlu değildirler.
- 16 Nisan 2017 tarihli halk oylaması sonucu değiştirilen Anayasa gereği 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçimlerle Cumhurbaşkanının göreve başlamasıyla ülkemizde “**Cumhurbaşkanlığı Sistemine**” geçilmiştir.
- Başkanlık sisteminden esaslı farkları bulunmasına rağmen ülkemizdeki sistemde başkanlık sistemleri içerisinde sayılabilir.

3. **Yarı Başkanlık Sistemi:** Parlamenter sistem ile başkanlık sistemi arasında, her ikisinin de bazı özelliklerini almış karma bir sistemdir.

- Bu sistemde de yürütme, parlamenter sistemde olduğu gibi devlet başkanı ve hükümet olmak üzere iki başlıdır (düalisttir).
- Devlet başkanı halk tarafından seçilir. Devlet başkanının tek başına (re'sen) karar alma yetkisi olduğu gibi "karşı imza" kuralına da ihtiyaç duyabilir.
- Devlet başkanı yürütmenin sorumsuz kanadıdır.
- Bakanlar Kurulu parlamentoya karşı sorumludur.

SİYASİ PARTİLER

- **Yapılarına göre siyasi partiler**
 - Kadro(komite) partileri: Az sayıda,saygın ve varlıklı bir zümre kuruculuk eder. üye sayısını artırmaktan çok toplumdaki seçkinleri bünyesine katmaya çalışır.
 - Kitle(Yığın) partileri: Çok yandaş ve üye toplamayı amaç edinirler.
- **İşlevlerine göre siyasi partiler**
 - Bireysel temsil partileri: faaliyetleri seçim kampanyaları, parlamento ve hükümet çalışmalarıyla sınırlıdır.
 - Sosyal bütünleşme partileri: Üyeleri bir araya getirip onlarla sürekli ilişki kuran partilerdir.
- **Disiplinlerine göre siyasi partiler**
 - Serbest partiler: Üyelerini,mv lerini ve bakanlarını sıkı disiplinde tutmayan partiler(ABD deki demokrat ve cumhuriyetçi parti)
 - Disiplinli partiler: Üyelerin parti tüzük ve kurallarına sıkı bağlı olduğu partiler.
- **Siyasal parti sistemleri:**
 - Tek parti sistemi: Tipik diktatörlük
 - Çift parti sistemi: Büyük iki parti vardır,biri iktidar biri muhalefet,çok sayıda küçük sayıda olabilir
 - Çok parti sistemi: Çok sayıda partinin iktidar için yarıştığı

❖ DEVLETİN UNSURLARI

- İnsan topluluğu (beşeri unsur):Objektif millet anlayışı,sübjektif millet anlayışı
- Ülke (fiziki unsur):
- Egemenlik(iktidar unsuru):Egemenliği kim kullanıyor

➤ DÜNYADA ANAYASAL GELİŞMELER

- Dünyada ilk anayasal belge **1215 tarihli Manga Carta Libertatum (Özgürlük Şartı)** olarak kabul edilir.
- Dünyanın ilk Anayasası, **1787 Amerika Birleşik Devletleri Anayasasıdır**. İkinci Anayasa **1791 tarihli Fransız Anayasasıdır**.

ÜLKEMİZDEKİ ANAYASAL GELİŞMELER

SENED-İ İTTİFAK (1808)

- Ayanlarla merkezi hükümet arasında eski bir ayan da olan sadrazam Alemdar Mustafa Paşa başkanlığında görüşmeler yapıp imzalandı ve daha sonra padişah II.Mahmut tarafından onaylandı.
- Bir sözleşmedir. 1215 İngiliz Magna Cartasına benzer.
- Merkezi hükümetin otoritesini özellikle taşrada da güçlendirmiştir.
- Osmanlı imparatorluğu döneminde, Padişahın yetkileri mutlak ve sınırsızdı. Divan sadece danışma organıydı.
- 7 şart ve 1 zeyl den oluşuyordu.
- Padişahın yetkilerini, İlk kez sınırlayan **anayasal belge** Sened-i ittifaktır . Bu belge ile artık sadrazamda yönetim işlerine katılacaktır.
- Sened-i İttifakta, reayanın korunması ve onlara zulmedilmemesi, vergilemede ölçülülük,
- Sadrazamın kanuna aykırı işlem yapmaması, soruşturma yapılmadan ceza verilmemesi gibi ilke ve haklara yer verilmiştir.
- II.Mahmut uygulamamış Senedi İttifakı ve Kabakçı Mustafa isyanını bahane ederek Senedi İttifakı askıya almıştır.

TANZİMAT FERMANI (1839-Gülhane Hattı Humayunu)

- Hukuki nitelik olarak bir fermanıdır.
- Şekli anlamda olmasa da maddi anlamda anayasa sayılabilir.
- Herkesin (Gayri Müslimlerinde) can, malı, ırzı korunacaktır.
- Vergi (kanunilik), Suç ve cezaların kanunla düzenlenecektir ve askerlik işlerinin de bir düzene bağlanacaktır (mali güce göre vergileme getirildi)
- Mülkiyet hakkı,
- Haklara ve özgürlüklere yer veren ilk anayasadır, haklar beyannamesi.
- Eşitlik ilkesinin yer aldığı ilk belge
- Genel müsadere cezası kalkmıştır
- Yargılama hakkı ve yargılamanın aleniliği,
- Kanunun üstünlüğü
- Meclisi Ahkamı Adliye: Kanunları hazırlamak için oluşturulmuş kuruldur, daha sonra Padişah tarafından onaylanmaktadır.

ISLAHAT FERMANI (1856)

- **Sultan Abdülmecit, Mehmed Emin Ali Paşa** tarafından hazırlanmış
- Hukuki nitelik olarak bir fermanıdır.
- Şekli anlamda olmasa da maddi anlamda anayasa sayılabilir.
- Dış siyasi baskı daha fazla Tanzimata göre, azınlıklara birtakım hakların verildiği dönemdir.
- Din farkı gözetilmeden **bütün uyruklara eşit** davranılacağı bildirilmiştir.
- Müslüman olmayanlardan alınan bir vergi olan **cizye kaldırılmıştır**.
- Farklı dine mensup uyruklarında memur ve asker olabilecekleri hükmü getirilmiştir.

KANUNİ ESASİ (23 Aralık 1876) : İMEŞRUTİYET

- İlanında **Genç Osmanlılar** etkili olmuştur.
- Türk tarihinin ilk Anayasasıdır.
- Monokratik anayasa yapma usullerinden biri olan Ferman usulüyle yapılan bir anayasadır.
- **Mithat Paşa** başkanlığındaki komisyon (Cemiet-i Mahsusa) **Fransa ve Belçika** anayasalarından esinlenerek hazırlamıştır.
- Osmanlı Devleti bölünmez bir bütündür, başkenti İstanbuldur.
- Saltanat hakkı Osmanlıda ve en büyük evlada aittir.
- Devletin dini İslam, dili Türkçedir. (Resmi dilin Türkçe olduğu ilk kez Kanuni Esaside düzenlenmiş)
- 1877 de Osmanlı-Türk idari tarihinde ilk seçimler yapılmıştır. İki dereceli seçim. Gizli oy var.
- İlk parlamento **Meclisi umumi** oluşturuldu. **İki Meclisli** bir yapı kuruldu.

Meclisi umumi:

- **Heyet-i Ayan** üyeleri, Padişah tarafından atanır ve ömür boyu görevde kalır.
- **Heyet-i Mebusan** üyeleri (milletvekilleri) ise, halk tarafından, iki dereceli bir secimle ve 4 yıl süreyle seçilmektedirler
- İlk kez “milletin temsili” ilkesi kabul edilmiştir, milletvekilleri kendilerini seçenleri değil tüm Osmanlıyı temsil ederler.
- **Yasama dokunulmazlığı ilk kez** bu anayasada yer almıştır
- Yetki genişliğinden bahsedilmiş ve ayrıca **yerel yönetimlerden** bahsedilmiştir.
- Bakanları ve yüksek yargı üyelerini yargılamak için otuz kişiden oluşan bir **yüce divan** oluşturulmuştur.
- **Kanunların din kurallarına** ve Kanunu Esasiye uygunluğunu denetleme görevi, ikinci meclis olan **Heyet-i Ayana aittir.**
- Bütçenin yıllık olma ilkesi getirilmiştir.
- Vergilerin kanuniliği ilkesi anayasada yer aldı.
- Örgütlenme özgürlüğü yoktur.
- İlk kez olağanüstü hal rejimine yer verilmiştir. İhtilal ortaya çıkacağına dair işaretler görüldüğünde, o yerde olağanüstü hal ilan edilebilecektir.
- Heyeti Vükela: Sadrazam, bakanlar ve şeyhülislamdan oluşur.
- İlk kez mahalli idareler ve il idaresi Anayasada yer almıştır.
- Yargıdan bir organ olarak söz edilmemiş ancak mahkemeler ve yargı Batıdan geri kalmayacak şekilde detaylı düzenlenmiştir.
- Mahkemeler Şeriye (Dini hükümlere göre yargılama yapan) ve Nizamiye olarak ayrılmıştır.
- Hakimlerin azledilemeyeceği hükmü getirilmiştir.
- Kanuni hakim güvencesi getirildi
- Yargılamanın aleniliği
- Hak arama özgürlüğü
- İlk kez Divanı Ali (Yüce Divan) düzenlenmiş.
- Temel hak ve hürriyetler düzenlenmiştir (Vatandaşlık, dilekçe, kişi dokunulmazlığı, eşitlik, işkence yasağı gibi)
- Düşünce ve ifade özgürlüğü yer almamıştır.

- Bu anayasada padişahın yetkileri çok fazladır
 - Padişahın muhalifleri **sürgüne gönderme** yetkisi vardır.
 - Sansür yetkisi vardır.
 - Padişah meclisi feshedebildiği halde meclisin böyle bir yetkisi yoktur.
 - Meclisler Padişaha bağlılık yemini ediyordu.
 - Kanun tasarısı teklif etme hakkı Bakanlar Kuruluna (Heyeti Vükela) aittir. Meclisler ancak padişahın izin aldıktan sonra kanun teklif edebilir. Yine kanunların yürürlüğe girmesi için son aşamada padişahın onayı şarttır. (Mutlak veto)
 - Hükümet (Heyeti Vükela) Padişaha karşı sorumludur. Bakanlar Kurulu için güvenoyu yoktur.
 - Bakanların atanması, azilleri yetkisi Padişaha aittir.

II.MEŞRUTİYET DÖNEMİ (1908)

- Meclisin kapatılmasından sonra Abdülhamide karşı muhalefet ve örgütlenme artmış.

1909 Değişiklikleri

- Basında **sansür yasaklanmıştır**.
- Basın özgürlüğü **seyahat özgürlüğü** geldi.
- **Sürgüne gönderme yetkisi kaldırılmıştır**
- **Örgütlenme özgürlüğü** verildi. Dernek kurma gibi.
- Kanun teklif edilmesi için **padişah izni kaldırılmıştır**.
- Bakanlar Kurulu **meclise karşı sorumlu** olacaktır. Bakanlar kuruluna karşı güven oylaması geldi. (Parlamentar Sistem kuruldu)
- Karşı imza kuralı getirilmiş,Padişah kararlarının altında sadrazam ve ilgili bakan imzası aranmıştır.
- Padişahın meclisi feshetme yetkileri zorlaştırıldı, Padişahın Meclisi feshetmesi, Ayan Meclisinin fesih kararını onaylaması ve **üç ay** içinde seçim yapılması şartlarına bağlanmıştır.
- Padişah yasaları ya yayımlayacak ya da geri gönderecektir (2 ay) . Meclis geri gönderilen kanunu tekrar kabul ederse (2/3 çoğunluk) padişah kanunu yayımlamak zorundadır.

1921 ANAYASASI (TEŞKİLAT-I ESASİ)

- I.TBMM 23 Nisan 1923 te Ankara’da toplandı. 9 ay sonra 20 Ocak 1921’de Mustafa Kemal’in verdiği önergeyle Teşkilatı Esasiye Kanunu kabul edildi.
- En önemli ilkesi **milli egemenlik** ilkesidir.
- **Kuvvetler birliğine** dayanan **Meclis Hükümeti** sistemini benimsemiştir.
 - **Meclis Hükümeti:** Anayasa, yasama ve yürütme güçlerinin Mecliste toplandığı yani güçlerin tek elde toplandığı bir sistemdir. Meclis bakanlara yol gösterebilir ve gerektiğinde onları değiştirebilir, yasama ve yürütme güçleri mecliste toplanır. Bakanlar tek tek Meclis tarafından seçilir ve yine tek tek değiştirip görevden alabilir. Bakanların sadece bireysel sorumluluğu vardı, kolektif sorumluluğu yoktu. Buna karşılık Bakanlar Kurulu'nun Meclise karşı kullanabileceği hiçbir hukuki silahı yoktur.

- **Bakanlar Kurulu doğrudan doğruya Meclis tarafından kendi üyeleri arasından seçilecektir.**
- Hükümetin doğal başkanı TBMM başkanıdır ve Hükümet TBMM'nin denetimi altındadır.
- Hükümetin adı İcracılar Heyeti değil **İcra Vekilleri Heyeti** idi. Yani bakanlar millet adına yürütme yetkisini kullanan bağımsız bakanlar değil meclise ait olan yürütme yetkisini vekaleten kullanıyorlardı.
- **Yerinden yönetim ilkesi** kabul edilmiştir.
- Seçimler **iki yılda bir** yapılacaktır. Ancak savaş sebebi ile 1 yıl geri bırakılabilir, ilk kez seçimlerin ertelenmesine yer verilmiştir.
- Valileri meclis atayacaktır
- **Tek meclisli** sistemi benimsemiştir.
- **En kısa anayasadır,**
- Anayasanın üstünlüğü yer almamıştır.
- Hiç laik olmamış bir Anayasadır.
- **Temek hak ve özgürlüklere yer vermeyen, İnsan haklarını saymayan, yargıdan hiç söz etmeyen tek anayasadır.** Bu konularda 1876 geçerli. yargıdan söz etmemiş

1923 Yılı Değişiklikleri :

- Türkiye Devletinin **hükümet şekli Cumhuriyet** olarak kabul edilmiştir.
- Devletin **dininin İslam ve resmi dilinin Türkçe** olduğu hükmü **getirilmiştir.**
- Cumhurbaşkanlığı oluşturulmuş. Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilecektir. Cumhurbaşkanının tekrar seçilebilmesi mümkündür.
- Cumhurbaşkanı, gerek görürse Meclise ve Bakanlar Kuruluna başkanlık eder.
- Başbakan Cumhurbaşkanı tarafından ve Meclis üyeleri arasından seçilecektir.
- Bakanlar, Başbakan tarafından Meclis üyeleri arasından seçilecek ve tamamı Cumhurbaşkanınca Meclisin onayına sunulacaktır.
- Böylece, ilk TBMM döneminde uygulanan bakanların tek tek Meclis tarafından seçilmesi usulüne son verilmiş, **parlamber hükümet modeline daha yaklaşan bir hükümet kurma yöntemi benimsenmiştir.** Parlamber sistemden en önemli farkı CB onayıyla hükümet kurulmaz Meclisin güven oyuyla hükümet kurulmuş olurdu.
- Bakanlar artık vekil değil icracıdır, hem bireysel hem kolektif sorumlulukları vardır.

1924 ANAYASASI (TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU)

- **Katı/sert bir anayasadır.** Anayasa değişikliği teklifi yeter sayısı 1/3 ü, Kabul yeter sayısı ise, Meclis üye tamsayısının 2/3 si.
- **Anayasanın üstünlüğü**
- Devletin temel niteliği Cumhuriyettir.
- 1924 yılında devletin resmi dinin İslam'dır ibaresi vardır.
- **Karma hükümet sistemini** benimsemiştir.
- Yürütme **Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu** (İcra Vekilleri Heyeti) tarafından yerine getirilir.
- Yürütmenin meclise karşı sorumlu olacağı belirtilmiştir.

- Karşı imza kuralı vardır.
- Seçimler 4 yılda bir yapılır. Sadece erkekler için genel oya geçilmiştir.
- Milletvekili dokunulmazlığı ve milletin temsili vardır.
- Bakanlar Kurulu ve başbakan Cumhurbaşkanının atama işlemi ile göreve başlar ve mecliste güvenoyuna gidilir.
- Hükümetin kuruluş şekliyle parlamenter sisteme benzer..
- **Egemenliği millet adına kullanma yetkisi Meclisin elinde hala.** Yasama yürütme yetkileri mecliste toplanmıştır. Meclis yürütmeyi denetleyebilir ancak yürütme meclisi denetleyemez. Meclis yürütmeyi feshedebilir ancak yürütmenin böyle bir yetkisi yoktur. (Meclis hükümetine benzeyen yönü.)
- Cumhurbaşkanı TBMM içinden 4 yıl için seçilir ve bir kişinin **birden fazla Cumhurbaşkanı seçilmesi mümkündür.**
- CB hukuki ve siyasi olarak sorumlu değildir. Sadece vatana ihanetten sorumludur.
- Mahkemelerin bağımsızlığını kabul etse bile, **istiklal mahkemeleri yasak değil.**
- **Meclis yorumlarına** sadece bu dönemde yer verilmiştir, *TBMM mahkeme kararlarını etkileyebilir.*
- 1924 Anayasası "**Tabii Hak**" anlayışını benimsemiştir. (*İnsan doğuştan hürdür*)
- Yüce Divan (Divanı Ali) düzenlenmiştir. Başbakan, bakanlar, Danıştay ve Yargıtay üyeleri ile Cumhuriyet başsavcısını yargılar. Kararları kesindir.
- Danıştay (Şurayı Devlet) yürütme bölümünde düzenlenmiştir.
- 1924 anayasası **çoğunlukçu toplum modelini** benimsemiştir.
- 24 Anayasası 1946 ya kadar tek partili, **1946 dan sonra ise çok partili** bir dönemde geçmiştir.
- Tüzükler, Danıştay incelemesi sonucunda çıkarılır.
- Sıkıyönetim düzenlenmiş ve sıkıyönetimin Bakanlar Kurulu tarafından süresi **bir ayı** aşmamak üzere ilan edileceği hükme bağlanmıştır.
- İnsan hakları ayrıntılı olmasa da sayılmıştır. *Negatif ve aktif haklar yer almış, pozitif haklar sayılmamıştır.*
- **Düşünce özgürlüğü ilk kez** bu Anayasada düzenlenmiş.
- 1928 yılında yapılan değişiklikler:
 - Devletin dini İslamdır ibaresi çıkartılmış.
 - And metninde yer alan "vallahi" kelimesi çıkartılmış
 - Meclisin yetkileri arasında sayılan şer'i hükümlerin uygulanması kuralı kaldırılmıştır
 - Laikliğe aykırı hükümler **Anayasadan çıkarıldı**, laiklikle ilgili ilk Anayasal adım.
- **1934'de** yapılan değişiklikler:
 - **Kadınlara seçme ve seçilme hakkı** tanınmış.
 - Seçmen yaşı on sekizden yirmi ikiye çıkarılmıştır.
- **1937 yılında** CHP programında yer alan altı ok Anayasaya girmiştir. Türkiye devleti laik, halkçı, milliyetçi, cumhuriyetçi, devletçi ve inkılapçıdır.
- 1937 yılında yapılan değişiklikle **kamulaştırma** Anayasaya girmiştir.

1961 ANAYASASI

- 1961 Anayasası, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin sonucunda ortaya çıkmış bir anayasadır.
- Yönetime el koyan Milli Birlik Komitesi, anayasa yapmak amacıyla kurucu meclis oluşturmuştur.
 - **Kurucu Meclis;**
 - Milli Birlik Komitesi: Askeri kanat, darbe yapan 38 subaylardan oluşmaktaydı, daha sonra 23'e düşmüştür.
 - Temsilciler Meclisi: Sivil kanadı oluşturmaktaydı, 272 üyesi vardır. İllerden seçilen üyeler, Devlet başkanı ve MBK'nın seçtiği üyeler, Barolar, Yargı organları, Siyasi partiler, Gazeteciler, Üniversitelerden temsilciler, Sendikalar ve Ticaret odalarının belirlediği temsilcilerden oluşuyordu.
- Kurucu Meclisin Görevleri: Anayasa'yı hazırlamak, Yeni bir siyasi partiler kanunu, seçim kanunu hazırlamak, anayasanın halkoyuna sunulmuş kanununu yapmak, yeni meclis oluşturulana kadar yasama görevini yapmaktı.

1961 Anayasasının özellikleri

- 9 Temmuz 1961'de yapılan halk oylamasında (referandum) 1961 anayasası yaklaşık %61,5 oyla kabul edildi.
- 61 Anayasası Asli Kurucu iktidarın anayasasıdır.
- **Kazuistik** bir anayasadır.
- İlk kez başlangıç kısmı ve kenar başlıklar konulmuş Anayasaya. Başlangıç kısmı anayasa metninden sayılmış.
- **Hukuk devleti anayasal ilke oldu.**
 - Kuvvetler ayrılığı: Millet egemenliği yetkili organlar eliyle kullanır denilerek Yasama, yürütme ve yargı ayrımı yapılmış kuvvetler ayrılmıştır.
 - **Yargı bağımsızlığı: Doğal (Tabii Hakim İlkesi):** Hiç kimse kanunen tabi olduğu merci dışında yargılanamaz. İstiklal mahkemeleri yasaklandı. Yasama yorumu yasaklandı. Görülmekte olan dava hakkında görüş açıklanamaz.
 - **Hakimlik teminatı:** Hakimler azlolunamaz. 65 yaşından önce emekli edilemez. Emir alamazlar. Verdikleri karardan sorumsuzdurlar. Maaş ve özlük haklarından yoksun bırakılamazlar.
- Anayasa ayrıca, hakimlerin bağımsızlığını sağlamak üzere "**Yüksek Hakimler Kurulu**"nu kurmuştur.
- Cumhuriyetçilik ve laiklik dışındaki 4 ilke Anayasadan çıkartılmıştır.
- Sosyal devlet, demokratik devlet ve insan haklarına dayanan devlet ifadeleri Anayasaya girdi.
- İnsan hakları ciddi bir biçimde korundu ve hakların sınırlandırılmasında il kez **öze dokunma yasağı** getirildi.
- **Katı** bir anayasadır
- Bu anayasa **parlamentar sistemin en tipik örneklerinden** biridir.
- Anayasanın üstünlüğünü kabul etmiş ve bu amaçla **Anayasa Mahkemesi** (1962) kurulmuştur.

- Yasama ve yargıyı yetki, yürütmeyi ise görev olarak düzenlemiştir.
- **Çift Meclisli Sistem** getirilmiştir: **Cumhuriyet senatosu ve TBMM**. Çift meclisli sistemi benimsemesinin sebebi yasaları yaparken aceleye getirmemektir.
Cumhuriyet senatosu: 150 üye halk seçer+15 üye CB seçer,6 yıl+tabi üyeler:MBK üyeleri ve eski CB,ömür boyu.
Millet Meclisi:450 mv halk seçer,4 yıl,30 yaş,Türkçe bilmek
- CB Meclis içinden 7 yıl için seçilir (1924'te 4 yıl idi), art arda seçilemez, partisi ile ilişkisi kesilir.
- CB, Anayasa değişikliklerini ve bütçe kanunlarını Meclise geri gönderemez (1924'te de aynı)
- Tam bir **parlamentar sistem** kuruldu.
- **Bakanların da meclis dışından atanabileceği** hükmü ilk kez getirilmiştir.
- Anayasada ilk kez **Milli Güvenlik Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatı, Diyanet İşleri Başkanlığı**
- TRT ve Üniversiteler gibi özerk kuruluşlar yaratılmıştır.
- YSK'nın Anayasada yer alması sağlanmış ve seçimlerin yargı organlarının denetim ve denetiminde yapılacağı düzenlenmiştir, ilk kez seçim yargısı Anayasaya girmiştir.
- Siyasi partiler Anayasada yer almış ve güvenceye kavuşmuştur.
- Temel haklar; kişi hakları, sosyal ve iktisadi haklar ve siyasi haklar olarak düzenlenmiştir.
Sosyal ve ekonomik haklara ilk kez yer verildi.
- 1961 Anayasası, temel hak ve özgürlükler; Ancak kanunla, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, Hakkın özü zedelenmeden sınırlanabilir.
- **Çoğulcu toplum yapısı** geliştirilmiştir.

1971-1973 Değişiklikleri

- **Yürütme BK lehine güçlendirilmiştir.**
 - Bakanlar kuruluna **KHK çıkarma** yetkisi verilmiştir. (OHAL KHK'ları ise 1982 Anayasası ile hukukumuzda girmiştir.)
 - Bakanlar kuruluna vergi muafiyet ve istisnalarıyla oranlarını belirleme yetkisi verilmiştir.
(2017 değişikliğiyle yeni sistemde bu yetki CB'na aittir.)
- **Askeri Yüksek İdare Mahkemesi** kurulmuştur. **(2017 değişikliğiyle kaldırılmıştır)**
- Anayasa Mahkemesinin Anayasa değişikliklerini sadece **şekil açısından** denetleyebileceği kabul edilmiş. Esas açısından dava açılmaz" hükmü getirilmiştir. Mahkemeye TBMM'de grubu bulunmayan partilerin dava açamayacakları kabul edilmiştir,.
- 1973 'te Devlet Güvenlik Mahkemeleri kuruldu.
- Üniversitelerin özerkliği zayıflatılmış **TRT'nin ki ise kaldırılmıştır.**
- Memurların sendika ve toplu görüşme hakkı ellerinden alındı.
- Öğretim üyelerinin siyasi parti üyesi olmaları yasaklandı.
- TBMM'nin gensoru yetkisini kullanması sınırlandırılmıştır.
- Siyasi parti gurubu kavramı getirilmiş ve **grup olmak için en az 10 milletvekili** olmak şartı konulmuştur.
- Siyasi partilere hazine yardımı yapılması hükmü Anayasaya girdi.
- Tabii yargı yolu yerine **kanuni yargı yolu** getirilmiştir.
- Gözaltı süresi 24 saatten 48 saate ve toplu suçlarda 15 güne çıktı.

- **Temel hakların kötüye kullanılmaması** hükmü getirilerek, parti kapatma ve özgürlükleri baskı altına alma kolaylaştı.
- Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında **Genel sınırlama sebepleri** getirilmiştir. (1971, 2001 yılında kaldırılmış) Bunlar; Genel ahlak,Kamu düzeni,Kamu yararı, Genel sağlık,Genel asayiş ,Cumhuriyet, Milli egemenlik ,Devletin ülkenin bölünmez bütünlüğü ve Milli güvenlik kavramlarıdır.

1982 ANAYASASI

- Bu konsey yönetime el koyduktan sonra yeni bir anayasa yapımı için kurucu meclis oluşturmuştur.
- **Kurucu Meclis;**
 - Milli Güvenlik Konseyi: Askeri kanadı oluşturuyor,5 kişi.
- Danışma Meclisi: Sivil kanadı oluşturmaktaydı
- **1982 ANAYASASININ ÖZELLİKLERİ**
- **En kazuistik** anayasadır.
- **En sert** (katı) anayasadır. 82 Anayasası **daha serttir**. Çünkü;
 - Değiştirilemeyecek madde sayısı arttırılarak 3'e çıkmıştır.
 - Anayasa değişikliklerinde daha önceki anayasalarda var olmayan **onay safhası** eklenmiştir.
 - Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları halkoyuna sunma yetkisi getirilmiştir.
 - Cumhurbaşkanı **anayasa değişikliklerine** ilişkin kanunları **geri gönderme yetkisi** kabul edilmiştir. Bu hüküm 1982 Anayasasının en önemli yeniliklerinden birisidir.
 - Geçiş dönemi öngörmüştür.
- Anayasanın kabulü ile Konsey Başkanı Kenan EVREN 7 yıl için CB olacak, ancak sonraki CBlarının seçimi Anayasaya göre yapılacaktır.
- Siyasilere 5-10 yıl siyaset yasağı getirilmiştir.
- Milli Güvenlik Konseyi 6 yıl için CB Konseyine dönüşür ve 6 yıl sonra görevi sona erer.
- Yürütme CB lehine güçlendirilmiştir.
- Çoğunlukçu (daha az katılımcı) toplum modelini benimsemiştir.
 - Siyasi partilerin kadın ve gençlik kolları kaldırılmıştır, yurtdışında teşkilatlanmaları yasaklanmış. *1995'teki anayasa değişikliği ile bu yasaklar kaldırıldı.*
 - Derneklerin, sendikaların, vakıfların ve meslek kuruluşlarının siyasi partilerle siyasi ilişki ve işbirliği yapmaları önlenmiştir.
 - Siyasi partiler kapatılmış ve liderlerine 5 ve 10 yıllık siyaset yasağı getirilmiştir.
 - Siyasi partilerin yurtiçinden ve yurtdışından yardım almaları yasaklanmıştır. Siyasi partilerin **yurt içinden** yardım almaları yasağı 1995 de kaldırılmıştır.
 - 82 Anayasası seçim sürecini 5 yıla çıkarmıştır.

- 1982 anayasası siyasi karar alma mekanizmasındaki **tıkanıklıkları önleyici** hükümler getirmiştir. Bu sistem, anayasa hukukunda **RASYONELLEŞTİRİLİŞ PARLAMENTARİZM** olarak adlandırılır.

Bu hükümler;

- Çift meclisli sistemden tek meclisli sisteme geçilmiştir.
- Meclis başkanlığı seçiminde 4. turda en fazla oyu alanın meclis başkanı olacağı belirtilmiştir.
- Siyasi parti grubu oluşturmak için milletvekili sayısı (20) yirmi 'ye çıkarılmıştır. *1961 de 10*

➤ **1982 YASASININ İNCELENMESİ**

• **Başlangıç Bölümü**

- Anayasaların yapılış sebeplerini ve felsefesini anlatan bölümdür.
- Türk Anayasalarına Başlangıç koyma usulü, 1961 Anayasasıyla başlamış ve 1982 Anayasasıyla devam etmiştir
- Başlangıç metni; anayasaya dâhildir. ancak madde kenar başlıkları dahil değildir. Anayasa Mahkemesi bir kanunu iptal ederken başlangıç metnini Serbest ölçü norm olarak kullanır.

Başlangıç metninde şu hükümler ver alır :

- Her türlü vatandaşın anayasada yer alan haklardan yararlanacağı
- Hürriyetçi demokrasi
- Anayasanın ve hukukun üstünlüğü
- Kuvvetler ayrılığı
- Milli egemenlik
- Çağdaş medeniyetlere ulaşma azmi
- Laiklik
- Kutsal din duygularının siyasete âlet edilmemesi gerektiği
- Devletin ülkenin bölünmez bütünlüğü
- Milli menfaatlerin üstünlüğü
- Hukuk devletinin sosyal niteliği
- Atatürk milliyetçiliği ve medeniyetçiliği,
- Yurtta sulh cihanda sulh
- Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlılık
- Her Türk vatandaşının onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı olduğu

Not: :

- 1) **2001 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle**, "Hiçbir düşünce ve mülahazanın" anayasal ilkeler karşısında korunamayacağı ifadesi, **"hiçbir faaliyetin"** şeklinde değiştirilmiştir..
- 2) Anayasa Mahkemesi yaptığı Anayasaya uygunluk denetimlerinde başlangıç kısmında belirtilen ilkeleri bağımsız ölçü norm olarak kullanmaktadır.

1982 ANAYASASININ İLK 3 MADDESİ

➤ 1.MADDE: Cumhuriyetçilik İlkesi

- 1982 Anayasası'na göre “Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.
- 1921 Anayasasında 1923 yılı değişikliğiyle Cumhuriyet ilk kez bir **hükümet sekli** olarak tanımlanarak kabul edilmiştir.

➤ 2.MADDE: Cumhuriyetin Nitelikleri

- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde,
 - İnsan haklarına saygılı
 - Atatürk milliyetçiliğine bağlı,
 - Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan,
 - Demokratik
 - Lâik
 - Sosyal bir hukuk Devletidir.
- **Cumhuriyetin Temel Niteliklerinin açıklanması**
 - **İnsan Haklarına Saygılı Devlet İlkesi**
 - Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına saygılı bir devlettir. 1961 Anayasasında "insan haklarına dayanan devlet" idi.
 - **1987 yılında** Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna bireysel başvuru hakkını.
 - **1989 yılında** Avrupa İnsan Hakları Divanının zorunlu vargı yetkisini kabul etmiştir.
 - **Atatürk Milliyetçiliği:**
 - 1924 anayasasında 1937 yılında yapılan değişiklikle, milliyetçilik ilkesine ilk kez anayasaya girmiştir.
 - **Dikkat:**Anayasanın 66. maddesinde yer alan "Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür", hükümleri bu ilkeyle ,Resmi dilin Türkçe olması Atatürk milliyetçiliğinin sonucudur.
 - **Laik Devlet İlkesi:**
 - Din işleri ile devlet işlerinin bir birinden ayrılmasına laiklik denir.
 - Bu ilke ilk kez 24 Anayasası'na 1937 yılında yapılan değişiklikle getirildi.
 - Laikliğin, "din hürriyeti" ve "din ve devlet işlerinin ayrılığı" olmak üzere iki yönü vardır. Din hürriyeti, inanç ve ibadet hürriyetinden oluşur.
 - Anayasamızın 24.maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:
 - Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.
 - 14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir.
 - Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

- Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.
- Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır. (Din kültürü ve ahlak öğretiminin zorunlu olması 1982 Anayasası ile)
- Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

• Laikliğin Kriterleri:

- Devletin resmi bir dini yoktur.
 - Devlet bütün dinler karşısında tarafsızdır; herkes din, mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Anayasaya göre ilk ve orta öğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında yer alan din kültürü ve ahlak öğretimi de belli bir dinin eğitimini değil, genel bir din kültürünü ifade etmektedir.
 - Laik devlet din kurumundan etkilenmez.
 - Din işleri ile devlet işleri birbirinden ayrılmıştır. Bu anlamda Türkiye de Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Laikliğin gereklerinden bir başkası olan din kurumları ile devlet kurumlarının birbirinden ayrı olması hususunda, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içinde yer alması laiklik ilkesinden bir sapma olarak değerlendirilebilir. Oysa Anayasa Mahkemesi Diyanet İşleri Başkanlığının bu durumunu anayasaya aykırı bulmamıştır.
- **Hukuk Devleti İlkesi:** Hukuk devleti kendi koyduğu kurallara uyan iradesi hukuka bağlı devlet demektir. Polis devletin tam karşısıdır. Polis devlet kendi koyduğu kurallara kendi uymayan devlettir. 18. yüzyıl Almanya'sında görülmüştür.

Hukuk devletinin gerekleri:

- 1) Temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınmış olması
- 2) Yasama organı hukuka bağlı olmalı, Yasama işlemlerinin yargısal denetimi olmalı: Hukuk devletinde Kanunların anayasaya aykırılığı denetlenebilmelidir. İstisnası:
 - İnkılâp kanunlarının anayasaya aykırılığı iddiasıyla dava açılmaz,
- 3) Yürütme organı hukuka bağlı olmalı, hukuk devletinde Yürütme İşlemlerinin Yargısal Denetimi yapılabilirdir:
 - **Anayasa ile getirilen YASAMA KISINTILARI:**
 - Spor tahkim kurulu kararları
 - Yüksek Askeri Şuranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemleri
 - Hakimler ve Savcılar Kurulu kararları (meslekten çıkarma cezası hariç).
 - Silahlı Kuvvetler mensuplarına verilen belli disiplin cezaları,
 - Yüksek Seçim Kurulu kararları.
 - Sayıştay kararları.
 - Yüksek Hakem Kurulu kararları

- Kamu Görevlileri hakem Kurulu kararları
- Milletlerarası anlaşmaların anayasaya aykırılığında iptal davası açılmaz.
- **Kanunlar ile getirilen YASAMA KISINTILARI:**
 - Yargıtay Başkanlar Kurulu kararları
 - Danıştay Başkanlar Kurulu kararları

Hükümet Tasarrufu: 1982 Anayasası döneminde Danıştay bir kısım yürütme işlemlerini siyasal nitelikli bularak bunlardan doğan uyumsuzluklara bakmayı reddediyordu, bunlara hükümet tasarrufu denir. Artık uygulaması kalmamıştır.

- 4) Yargı organı hukuka bağlı olmalı
- 5) Kanuni idare ilkesi: İdarenin görev ve yetkilerine kanunlara göre ve kanunlara uygun yerine getirmesi
- 6) Hukuk devletinde yargı bağımsız olmalıdır:
- 7) Hukuk devletinde bireyler arasında hakların kullanılması ve yararlanılması açısından eşitlik vardır. Nitekim Anayasamızda "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" hükmüne yer vermiştir.
- 8) Hukuk devletinde hukukun genel ilkelerine bağlılık vardır.
 - Hakkın Kötüye Kullanılmaması
 - Kazanılmış Haklara Saygı
 - Verilen Zararın Tazmini
 - Kesin Hükme Saygı
 - Kimsenin Kendi Davasında Hakim Olamaması gibi
 - Suç ve cezaların kanunla düzenlenmesi
- 9) Ayrıca, idarenin mali sorumluluğu ilkesi de düzenlenmiştir, "idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlüdür."
- 10) Hukuk devletinde devlet faaliyetlerinin belirliliği var olmalıdır.
- 11) Kuvvetler ayrılığı olmalı
- 12) Düzenli idare ilkesi olmalı
- 13) **Kanun önünde Eşitlik İlkesi:**
 - 2004 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle, "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." ifadesi eklenmiştir.
 - 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle de bu hükme, "Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz." ifadesi eklenmiştir.
 - Yine 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle maddeye, "Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz." hükmü kabul edilmiştir.

- Sosyal Devlet İlkesi:

- Sosyal devlet, vatandaşına insan haysiyetine yakışır bir hayat sunan, devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla ekonomik hayata gerektiğinde müdahalesini meşru ve gerekli gören bir devlettir. Emek sermaye dengesi, sosyal güvenliğin sağlanması, işsizliğin önlenmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması ve milli gelirin adaletli dağılımı sosyal devletin amaçlarıdır.
- Sosyal devlet jandarma devletin tam karşısıdır. Jandarma devlet liberal devlet anlayışının sonucudur. Buna göre;
- Sosyal Devletin Hukuki Yöntemleri
 - Kamulaştırma
 - Devletleştirme
 - Vergi adaleti
 - Planlamadır.
 - İnsanca bir yaşam için gerekli olan tedbirlerin alınması
 - Sosyal ve ekonomik haklara yer verilmesi
- NOT:1961 Anayasasında Mülkiyet Hakkı sosyal haklarda düzenlenmişti,1982 de ise kişinin hakları ve ödevleri bölümünde.

- Demokratik Devlet İlkesi:

- Halkın kendi kendisini yönettiği ve bunun için yönetime katıldığı devlete demokratik devlet denir. Demokrasinin kriterleri;
 - Halkın yönetime katılımı
 - Çok partili siyasal hayatın varlığı.
 - Tüm vatandaşların temel hak ve hürriyetlerinin tanınması ve güvence altına alınması.
 - Genel oya dayanan serbest seçimlerin varlığıdır.

➤ 3.MADDE. Devletin bütünlüğü, resmi dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti

Anayasanın üçüncü maddesine göre;

- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.
- Dili Türkçe'dir.
- Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.
- Millî marşı "İstiklal Marşı"dır.
- Başkenti Ankara'dır.

- **4.MADDE.** Anayasanın l'inci Maddesindeki Devletin seklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile. 2'nci Maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'üncü Maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

➤ TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER VE BUNLARIN ÖZELLİKLERİ

- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.
- Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

Anayasamızda yer alan temel hak ve hürriyetler 3 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar;

- **Kişisel haklar (negatif statü hakları) :** Bu haklar negatif statü haklarıdır. Çünkü Bu haklarda devletin edimi negatiftir, devlet bu alana müdahale etmez.
- **Sosyal ve ekonomik haklar (pozitif statü hakları) :** Bu haklar pozitif statü haklarıdır. Çünkü devlet bu alana müdahale etmektedir .Bu haklara bu yüzden "isteme Hakları" da denir.
- **Siyasi hak ve ödevler :** Bu haklar aktif statü hakları veya diğer adıyla katılma haklarıdır. Çünkü bu haklarla vatandaşlar aktif bir şekilde yönetime katılmaktadırlar.

HAK VE ÖDEVLER

1.KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ;

Anayasamızda yer alan kişisel haklar şunlardır;

- **Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı;** Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
 - Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.
 - Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.
 - BU hükmün istisnaları: Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.
- **Zorla çalıştırma yasağı;** Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.
- **Kişî hürriyeti ve güvenliği;** Herkes, kişî hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.
 - Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç **kırk sekiz saat** ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok **dört gün** içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.

- Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak **derhal**, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.
 - Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, **yakınlarına derhal** bildirilir.
 - Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.
 - Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.
 - Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, **Devletçe ödenir**.
- **Özel hayatın gizliliği;** Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.
- **Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması** sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı **yirmidört saat** içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren **kırksekiz saat** içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.
- **Konut dokunulmazlığı.** Kimsenin konutuna dokunulamaz.
- **Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması** sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.
 - Yetkili merciin kararı **yirmidört saat** içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren **kırksekiz saat** içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.
- **Haberleşme hürriyeti.** Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.
- **Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması** sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz.
 - Yetkili merciin kararı **yirmidört saat** içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını **kırksekiz saat** içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.
- **Yerleşme ve seyahat hürriyeti;** Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

- **Yerleşme hürriyeti**, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;
 - **Seyahat hürriyeti**, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.
 - (Değişik beşinci fıkra: **Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti**, ancak **suç soruşturması veya kovuşturması** sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.
- **Din ve vicdan hürriyeti.** Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.
- 14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.
 - Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.
 - Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve orta-öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.
 - Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.
- **Düşünce ve kanaat hürriyeti.** Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.
- Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.
- **Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti.** Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.
- Bu hürriyetlerin kullanılması, **millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi** amaçlarıyla sınırlanabilir.
 - Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.
- **Bilim ve sanat hürriyeti**
- Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.
- **Basın hürriyeti.** Basın hürdür, sansür edilemez.
- Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.
 - Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

- **Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırıcılar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler,** bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımını önleyen yetkili merci, bu kararını en geç **yirmidört saat** içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç **kırksekiz saat** içinde onaylamazsa, dağıtımını önleme kararı hükümsüz sayılır.
- Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.
- Süreli veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.
- Süreli veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.
- Türkiye’de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.
- **Süreli ve süresiz yayın hakkı.** Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.
 - Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.
- **Basın araçlarının korunması;**
 - Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz
- **Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı.**
 - Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir.
- **Düzeltilme ve cevap hakkı.**
 - Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.
 - Düzeltilme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç **yedi gün içerisinde** karar verilir.

- **Dernek kurma hürriyeti;** Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.
 - Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.
 - Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.
 - Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, **yirmidört saat** içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını **kırksekiz saat içinde** açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.
- **Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı.**
 - Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.
 - Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.
- **Mülkiyet hakkı.**
 - Herkes, mülkiyet ve **miras haklarına** sahiptir.
 - Bu haklar, ancak **kamu yararı** amacıyla, kanunla sınırlanabilir.
- **Hak arama hürriyeti;**
 - Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile **adil yargılanma** hakkına sahiptir.
 - Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.
- **Kanuni hakim güvencesi**
 - Hiç kimse kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.
- **İspat hakkı**
 - Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.
- **Suç ve cezalara ilişkin esaslar;**
 - 1) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez
 - 2) Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz
 - 3) Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez
 - 4) Uluslar arası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

- 5) Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez
- 6) Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur,
- 7) Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz
- 8) İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz.
- 9) Silahlı kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir,
- 10) Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.
- 11) Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.
- 12) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır

2.SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR;

- **Ailenin korunması ve çocuk hakları;** Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.
 - Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.
 - Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğ-rudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.
 - Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.
- **Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi.** Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
 - İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.
 - Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.
 - Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.
 - Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.
- **Kıyılardan yararlanma**
 - Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.
- **Toprak mülkiyeti**
 - Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

- Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması.
- Kamulaştırma,
 - Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, **özel mülkiyette bulunan** taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.
 - Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli **nakden ve peşin** olarak ödenir. **Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.**
- Devletleştirme ve özelleştirme
 - Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.
 - Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.
- Çalışma ve sözleşme hürriyeti
 - Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.
- Çalışma **hakkı ve ödevi**. Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.
 - Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.
- Çalışma şartları ve dinlenme hakkı
 - Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.
 - Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.
- Sendika kurma hakkı
 - Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.
- Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı ;
 - İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler.
 - Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir.
 - **Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler.**
 - Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar **Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna** başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.

- Grev hakkı ve lokavt
 - Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmamasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir.
 - Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.
 - Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.
 - Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık **Yüksek Hakem Kurulunca** çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir.
 - Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.
 - Ücrette adalet sağlanması; Ücret emeğin karşılığıdır.
 - Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.
 - **Asgarî ücretin tespitinde** çalışanların geçim şartları ile **ülkenin ekonomik durumu** da göz önünde bulundurulur.
- Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması,
 - Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
 - Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.
- Konut hakkı
 - Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.
- Gençliğin korunması
- Sporun geliştirilmesi ve tahkim)
 - Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.
 - Devlet başarılı sporcuyu korur.
 - Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak **zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu** kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.
- Sosyal güvenlik hakkı
 - Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.
 - Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.
- Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler
- Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları
 - Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.
- Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

- Sanatın ve sanatçının korunması.

- Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek **malî kaynaklarının yeterliliği** ölçüsünde yerine getirir.

3.SİYASÎ HAKLAR VE ÖDEVLER;

- Türk vatandaşlığı:

- Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.
- Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür.
- Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.
- Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

- Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları

- Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma hakları

- Siyasî partilerin uyacakları esaslar

- Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları **demokrasi ilkelerine** uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.
- Siyasî partiler, **ticarî faaliyetlere** girişemezler.
- Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin **amaçlarına uygun** olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.
- Siyasî **partilerin kapatılması**, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.
- Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.
- Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir **odak haline** geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir.
 - Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği
 - ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin **odağı haline gelmiş sayılır**.
- Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.

- Temelli kapatılan bir parti bir **başka ad altında kurulamaz**.
- Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.
- Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.
- Kamu hizmetlerine girme hakkı
 - Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.
- Mal bildirimini yükümlülüğü
- Vatan hizmeti **hakkı ve ödevi**
 - Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir.
- Vergi ödevi
 - **Herkes**, kamu giderlerini karşılamak üzere, **malî gücüne göre (sosyal devlet ilkesinin sonucu)**, vergi ödemekle yükümlüdür.
 - Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.
 - Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi **Cumhurbaşkanına** verilebilir.
- Dilekçe, Bilgi edinme ve Kamu Denetçisine başvurma hakkı.
 - Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.
 - Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.
 - Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.
 - Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan **Kamu Denetçiliği Kurumu** idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.
 - Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.
- **Önemli Notlar;**
 - Yabancılar siyasi haklardan yararlanamaz. Ancak istisnaları vardır. Buna göre; Karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma (**dilekçe**) **hakkına** sahiptir (2001 değişikliği) . Ayrıca “Herkes, **bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına** sahiptir” hükmü ile bilgi edinme ve kamu baş denetçisine başvurma yabancılara da tanınmış bir hak olmuştur.(yani yabancıların kullanabileceği 3 siyasi hak)

- **Normal CB KARARNAMESİ İLE** Kişisel haklar ile Siyasi haklar düzenlenemez. Sadece sosyal ve ekonomik haklar düzenlenebilir.
- **CB KARARNAMESİ İLE** temel hak ve özgürlüklerin hiçbiri **sınırlandırılmaz**.
- **OHAL CB KARARNAMESİ İLE** ise hem bütün temel hak ve özgürlükler düzenlenir hem de sınırlanır
- Kişisel haklarda yer alan **dernek kurma**, Sosyal ve ekonomik haklarda yer alan **sendika kurma** ve siyasi haklarda yer alan **siyasi parti** kurmada ortak hüküm hepsinin önceden **izin almaksızın** serbestçe kurulabilmesidir.

➤ TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANMASI DURDURULMASI VE KÖTÜYE KULLANILMAMASI

1. Temel Hak Ve Özgürlüklerin Sınırlanması :

- Temel hak ve hürriyetler, **özlerine dokunulmaksızın** yalnızca Ânyasanın ilgili maddelerinde **belirtilen sebeplere** bağılı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın **sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin** gereklerine ve **ölçölülük** ilkesine aykırı olamaz.

Sınırlama kriterleri;

- Sınırlama ancak kanunla yapılabilir.
- Özlerine dokunmama:
- Özel sınırlama sebeplerinin getirilmesi.
- Ölçölülük ilkesi
- Yapılacak sınırlamalar laik Cumhuriyetin gereklerine aykırı olamaz.
- Yapılacak sınırlamalar Anayasanın sözüne ve ruhuna aykırı olamaz.
- Yapılacak sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine (1982) aykırı olamaz.

2. Temel Hak Ve Özgürlüklerin Durdurulması

- Durdurmanın sebepleri;
 - **Savaş,**
 - **Seferberlik**
 - **Olağanüstü hal**
- Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.
- Ancak bazı haklar vardır ki bunlara dokunulamaz.

Sert Çekirdek Haklar :

- 1) Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler (...) dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz;
- 2) Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz;

- 3) Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez;
 4) Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.
 Yani bu haklara hiçbir zaman dokunulamaz

3.Temel Hak Ve Özgürlüklerin Kötüye Kullanılmaması;

- Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi,
 - Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı
 - ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan **faaliyetler** biçiminde kullanılamaz.
- Anayasa hükümlerinden hiçbirisi,
 - Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini
 - veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılması m amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.
- Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir. “
- İşte amacı hürriyetleri yok etmek olan odaklarla karşı mücadele anlayışına “**Militan (mücadeleci) Demokrasi Anlayışı**” denir. Bu anlayış özellikle 1971 de geldi,1982 de sertleşti,1995 te yumuşamaya başladı,2001 de iyice yumuşadı.
- Militan demokrasi anlayışının yer aldığı maddeler:
 - Başlangıç ve 14.md.
 - Siyasi parti yasakları
 - Düşünce özgürlükleri
 - MV dokunulmazlığının kaldırılması
- **2001** de başlangıçtaki “düşünce ve mülazaa” kaldırıldı,faaliyetler getirildi,14.madde de sadeleştirildi “kişi ya da zümre diktatörlüğünü istemek,din,dil,ırk,meshep ayrımcılığı yapmak”ibareleri çıkarılmış faaliyet vurgusu eklenmiş.

SEÇİMLER VE SİYASİ PARTİLER

➤ SEÇİMLER:

- Seçimler ve halkoylaması serbest. Eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.
- On sekiz yaşını dolduran **her Türk vatandaşı** seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.
- Seçim kanunları, **temsilde adalet ve yönetimde istikrar** ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.
- Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

Seçimlere hakim olan ilkeler: Seçimlere hakim olan ilkeler şunlardır.

- **Genel oy ilkesi** : Seçimlerde cinsiyet, din, dil, ırk fark etmeksizin Türk vatandaşı olan herkesin oy kullanabilmesini ifade eder..

Ancak 1982 anayasasına göre oy kullanamayacak olanlar;

- Silah altında bulunan er ve erbaşlar
- Askeri öğrenciler
- Kasıtlı suçlardan hüküm giyen ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler
- Kısıtlılar oy
- Seçmen kütüğüne kayıtlı olmayanlar
- **Eşit oy ilkesi** :Matematiksel olarak herkesin oyu 1 oy olup birbirine eşittir.
- **Gizli oy ve açık sayım döküm ilkeleri**: Bu ilkeler 1950 yılında gelmiştir. 1961 ve 1982 Anayasalarında açıkça düzenlenen gizli oy ilkesine, *ilk kez 1876 Anayasasında yer verilmiştir.*
- **Tek dereceli seçim** :1946 da geldi.
- Serbest **seçim ilkesi**: Ülkemizde seçimler serbesttir; ancak teknik anlamda **serbest** oy ilkesi uygulanmamaktadır. Şöyle ki, 1982 yılında Seçim Kanunuyla oy vermek **ilk kez** zorunlu hale getirilmiş ve seçimlere katılmamanın bir yaptırımı olarak **para** cezası öngörülmüştür. 1987 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile bu hüküm Anayasaya da girmiştir . Böylece oy vermek anayasal bir yükümlülük haline getirilmiştir. Oy kullanmayanlara, Seçim Kurulları tarafından para cezası verilebilir.. Yani, Oy hakkı 1982 kanunla,1987 anayasayla verilmiştir.

Seçimlerin genel yönetim ve denetimi;

- Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.
- Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi **Yüksek Seçim Kurulundur**.
- Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.
- Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

YÜKSEK SEÇİM KURULU

- **Yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur**. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tam sayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkan vekili seçerler.
- Anayasa Mahkemesi, tıpkı Sayıştay gibi Yüksek Seçim Kurulunu da yüksek mahkeme olarak kabul etmemiştir.
- **Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır**:
 - İl ve ilçe seçim kurullarının oluşmasını sağlamak, il seçim kurullarının oluşumuna, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, oy verme gününden önce ve itiraz konusunun gerektirdiği süratle, kesin karara bağlamak,
 - Adaylığa ait itirazlar hakkında kesin karar vermek,
 - İl seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazları inceleyip kesin karara bağlamak.
 - Yüksek Seçim Kurulu ile Seçim Kurulları, genel veya yerel seçimlerde, adayların seçilme yeterliliğine ilişkin koşulları taşıyıp taşımadığına bakar.

SEÇİM TÜRLERİ;

1. Genel seçim ;

- TBMM üyelerinin tamamı için **(600 Milletvekili)** yapılan seçimlerdir.
- TBMM seçimleri **beş yılda** bir Cumhurbaşkanlığı seçimiyle aynı günde yapılır **(2017 Değişikliği)**.
- Seçim günü 5 yılın dolmasından önceki son Pazar günüdür, bundan geriye doğru **60 günlük** sürenin ilk günü ise seçimin başlangıç tarihidir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının **beşte üç çoğunluğuyla** seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Tarihi de TBMM belirler.
- Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.
- **Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine** karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.
- CB seçim kararından sonra gelen **90 günden sonraki ilk Pazar günü** seçim yapılır.(Seçim kanunu)
- Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri, yeni Meclisin ve Cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar devam eder.
- Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de beş yıldır.
- TMMM ve CB'nın seçim kararları 48 saat içinde ilan olunur ve RG'de yayımlanır.

2.Ara Seçim :

- TBMM üyeliklerinin tamamı için değil sadece boşalan üyelikleri için yapılan seçimlerdir.
- Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve **genel secimden otuz ay geçmedikçe** ara seçime gidilemez. **Genel seçimlere bir yıl kala,** ara seçimi yapılamaz. **İstisnalar;**
 1. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini **(30 mv)** bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir. Burada 30 ay kuralı ihlal edilebilir. Ancak bir yıl kuralı ihlal edilemez.
 2. Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır.

Diğer Hükümler

- Savaş sebebiyle TBMM seçimlerin yapılmasını 1 yıl geriye bırakabilir.**(1922 seçimleri)**
- Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **bir yıl içinde** yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

SİYASİ PARTİLER

- Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.
- Siyasi partiler, **önceden izin almadan kurulur ve** serbestçe faaliyette bulunurlar.
- Ancak Anayasa, siyasi partileri tamamen serbest bırakmış da değildir; siyasi parti yasakları, parti kapatma, partilere mali yardım ve partilerin mali denetimi konularında ayrıntılı düzenlemeler içermektedir.

1.Siyasi Parti Yasakları

- Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet

egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

- Siyasi partiler yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyruğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alamazlar.
- Siyasi partiler ticari faaliyetlere girişemez.
- Siyasi partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir.
- Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olmalıdır.
- Bölgecilik veya ırkçılık anlayışını güdemezler
- Anayasada yer alan eşitlik ilkesine aykırı faaliyette bulunamazlar

2. Kişilere İlişkin yasaklar

- Parti üyesi olabilmek için **on sekiz yaşını doldurmuş** olmak ve medeni haklarını kullanmaya engeli olmamak gerekir.
- **Ancak siyasi partilere üye olamayacaklar:**
 - Hakimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları
 - Kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri
 - İşçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri
 - Silahlı kuvvetler mensupları
 - Yükseköğretim öncesi öğrencileri

3. Parti Kapatma

- 1982 Anayasası'na göre, “siyasi partilerin kapatılması, **Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının** açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.
- **Başsavcı davayı re'sen veya Cumhurbaşkanı'nın kararı ile Adalet Bakanının istemiyle veya bir siyasi partinin genel başkanının isteği ile açılabilir.**
- Başsavcılık, Adalet Bakanının veya siyasi partilerin istemde bulunmaları halinde yeterli delilin bulunmadığı kanaatine varırsa dava açmaz. Adalet Bakanının veya siyasi partinin bu karara karşı, Yargıtay Ceza Daireleri Başkanlarından oluşan “Siyasal Partilerle İlgili Yasaklan İnceleme Kuruluna” **otuz gün** içinde yazı ile itirazda bulunma hakları vardır. Kurul, bu itirazı **otuz gün** içinde inceler ve bu konudaki kararı kesin olarak verir.

Anayasa'ya göre parti kapatma halleri şunlardır:

- Bir siyasi partinin tüzük ve programından ötürü kapatılmasına, partinin tüzük ve programının;
 - “Devletin bağımsızlığına,
 - ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne,
 - insan haklarına,
 - eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine,
 - millet egemenliğine,
 - demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz;
 - sınıf veya zümre diktatörlüğünü

- veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz;
- suç işlenmesini teşvik edemez.” Hükümlerine **aykırı olması** halinde karar verilir.
- Bir siyasi partinin eylemlerinden ötürü kapatılmasına, bu hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği **odak haline** (1995) geldiğinin Anayasa Mahkemesi’nce tespit edilmesi halinde karar verilir.
- Bir siyasi partinin **yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan** ve Türk uyuğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden **maddi yardım** alması halinde temelli kapatılmasına karar verilir.
 - Siyasi partiler Anayasa mahkemesinin gerekçeli kararının resmi gazetede yayımlandığı gün kapatılmış savılır.
 - Anayasa Mahkemesi’nin parti kapatma davasında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra, kapatılması istenen siyasi partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinleyeceği hükme bağlanmıştır.
- Anayasa Mahkemesi’ne (ilk iki kapatma halinde) temelli kapatma yerine, ilgili siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilme yetkisi **2001’de** tanınmış.

Parti Kapatma Sonuçları

- Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.
- Kapatılan partinin bütün malları Hazineye geçer.
- Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan ve faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, 5 yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve denetçisi olamazlar.

YASAMA

- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.
- Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.
- Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.
- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez

Yasama Organının Oluşumu, Görev ve Yetkileri

- Yasama, genel, objektif ve sürekli nitelikte kural koyma işlevidir.
- Yürütme, yasaların uygulanmasını sağlar.
- Yargı fonksiyonu ise hukuk düzeninde ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözülmesidir.

Yasamaya Hakim Olan İlkeler.

1. Yasamanın İlkeliği (Asliliği) İlkesi :

- İlk elden yasama işlemini kendisinin yapmasıdır. Yasama bir işlem yaparken başka bir organın, kendisine bu konuda yetki vermesine gerek yoktur. Yasama bir işlemi ilk elden kendisi yapar. Buna yasamanın asliliği denir.
- Yürütmenin işlemleri ise kanuna dayanmalıdır.

2 .Yasamanın Genelliği İlkesi: Bu ilkenin iki sonucu vardır.

- TBMM istediği her konuyu kanunla düzenleyebilir
- TBMM bir konuyu kanunla istediği kadar ayrıntılı düzenleyebilir.
- Burada dikkat edilmesi gereken husus, yapılacak düzenlemenin Anayasaya aykırı olmaması ve ikincisi yasamanın yapacağı kanunun Anayasada belirtilen konularda çıkarılması zorunluluğunun olmamasıdır.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir

3.Yasamanın Devredilememesi İlkesi :

- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.

Millet Vekilleri

I.Milletvekili Olabilme Şartları:

1. Onsekiz yaşını doldurmak
2. Türk vatandaşı olmak
3. Askerlikle ilişkisi bulunmamak
4. En az ilkokul mezunu olmak
5. Kısıtlı olmamak
6. Kamu hizmetinden yasaklı olmamak.
7. Taksirli suçlar hariç toplam **bir yıl veya daha fazla** hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar. Alınan mahkumiyet, para cezasına çevrilirse. milletvekilliğine engel oluşturmaz.
8. Zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma suçlarından hüküm giymiş olanlar ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler
9. Bir siyasî partiye mensup olsun veya olmasın seçilme yeterliğine sahip her Türk vatandaşı seçim Kanunu hükümlerine göre milletvekilliğine adaylığını koyabilir.

Su kişiler görevlerinden çekilmedikçe milletvekilliğine aday olamazlar:

- Hakimler ve savcılar
- Yüksek yargı organları mensupları (Sayıştay başkan ve üyeleri dahil)
- Yüksek Öğretim Kurulu üyeleri ve yüksek öğretim kurumlarındaki öğretim elemanları,
- kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri.
- Silahlı Kuvvetler mensupları
- Kamu kurumlarında kamu görevlisi olanlar, genel ve ara seçimlerin başlangıcından **bir ay önce** seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde, yenileme kararının ilanından başlayarak **yedi gün içinde** görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koyamazlar ve aday gösteremezler.
- Milletvekilleri, yasama dönemi sırasında seçmenleri tarafından **azledilemez**. Başka bir deyişle hukukumuzda **geri çağırma** müessesesi mevcut değildir.

- Seçmenler, milletvekillerine hukuken bağlayıcı direktifler veremez. Başka bir deyişle hukukumuzda emredici vekalet müessesine yer verilmemiştir.

2- Yasama Uyumsuzluğu (üyelikle bağdaşmayan işler)

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri,

1. Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda;
2. Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; Özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devlettten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların,
3. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların
 - **Yönetim ve denetim kurullarında** görev alamazlar,
 - **Vekili** olamazlar,
 - Herhangi bir **taahhüt işini** doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler,
 - **Temsilcilik ve hakemlik** yapamazlar.

3.YASAMA DOKUNULMAZLIĞI VE SORUMSUZLUĞU

1.Yasama sorumsuzluğu: TBMM üyeleri, Meclis çalışmalarındaki;

- **Oy ve sözlerinden,**
- Mecliste ileri sürdükleri **düşüncelerden,**

Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

- Burada amaç milletvekillerinin **düşünce özgürlüğünü** sağlamaktır.
- Yasama sorumsuzluğu TBMM'ce kaldırılamaz. O yüzden **mutlaktır**.
- Yasama sorumsuzluğu ölene kadar devam eder.

2.Yasama Dokunulmazlığı: Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça;

- Tutulamaz
- Sorguya çekilemez
- Tutuklanamaz
- Yargılanamaz

İstisnalar:

Meclis kararına gerek olmayan haller:

1. Ağır cezayı gerektiren **suçüstü hali**. Burada hem ağır cezalı bir suç ve suçüstü birada olmalıdır.
2. Seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır.

Meclis kararıyla ; TBMM dokunulmazlığı her zaman kaldırabilir.

- Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verilmiş olması halinde Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak **yedi gün** içerisinde **ilgili milletvekili veya bir diğer** milletvekili, kararın Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, itirazı **on beş gün** içerisinde kesin karara bağlar.

Önemli notlar;

- TBMM üyesi hakkında, seçiminden önce veya soma verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; **üyelik süresince zamanaşımı işlemmez.**
- Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.
- TBMM hangi suçtan dolayı dokunulmazlığı kaldırmışsa milletvekili sadece o suçtan yargılanabilir.
- **Cumhurbaşkanı yardımcılar ve bakanlar da dokunulmazlıktan faydalanır.**
- TBMM siyasi parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Önemli:

- Yargılandığı mahkeme beraat kararı verirse veya dava düşerse, Dokunulmazlık geri gelir.
- TBMM dokunulmazlığı kaldırmışsa, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak **yedi gün** içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, **CB yardımcısı ve bir bakan (Anayasa Mahkemesi Kanununa göre)** kararın Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuşsa. **Anayasa Mahkemesi**, kararı iptal etmişse dokunulmazlık geri gelir.
- Ayrıca dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili yargılanırken tekrar milletvekili seçilirse dokunulmazlık geri gelir. Bu durumda meclis tekrar dokunulmazlığı kaldırmalıdır.

- Ayrıca meclis disiplin cezası da verebilir.

TBMM içtüzüğüne göre Milletvekillerine verilebilecek disiplin cezaları şunlardır:

1. Uyarma;
2. Kınama;
3. Meclisten geçici olarak çıkarma.

4.Milletvekilliğinin Düşmesi-

1.Meclis kararına gerek olan haller:

- İstifa : İstifa eden, milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır.
- Milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin vekilliği düşürülür. Yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir.

- Devamsızlık: Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak **bir ay içerisinde** toplam **beş birleşim günü** katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.

2.Meclis kararına gerek olmayan haller:

- Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.

Milletvekilliğini sona erdiren haller:

- Ölmesi
- CB seçilmesi
- Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan seçilmesi
- MV düşmesi
- Vatandaşlıktan çıkarılma
- YSK iptali

TBMM Başkanlık Divanı

- Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, meclis üyeleri arasından seçilen
 - **Meclis başkanı,**
 - **Başkan vekilleri,**
 - **Katip üyeler ve**
 - **İdare amirlerinden** oluşur.
- Başkanlık Divanı, Meclisteki Siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.
- Meclis Başkanı ve başkan vekilleri, üyesi oldukları siyasi parti veya parti grubunun Meclis içindeki ve dışındaki faaliyetlerine katılamazlar.

1.TBMM Başkanı

- Türkiye Büyük Millet Meclisi başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren **beş gün** içinde, Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi **gizli oyla** yapılır.
 - İlk iki oylamada üye tamsayısının **üçte iki** ve üçüncü oylamada üye tamsayısının **salt** çoğunluğu aranır.
 - Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır;
 - dördüncü oylamada **en fazla oy alan** üye, Başkan seçilmiş olur.
- Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, **beş gün** içinde tamamlanır.
- Meclis başkanının görevleri:
 1. Meclis toplantılarına başkanlık etmek ve Meclisi temsil etmek
 2. Komisyonları denetlemek
 3. Tatil veya ara verme sırasında, doğrudan veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclisi 7 gün içinde toplantıya çağırarak.

Meclis Danışma Kurulu:

- İç tüzükle kurulmuştur.
- TBMM başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya başkanvekillerinden birinden oluşur.

2.Siyasi Parti Grupları: En az **20** kişiden oluşur.**Siyasi Parti Gruplarının yapabileceği işler ve yetkiler**

- Siyasi partinin kapatılması için Yargıtay C. Başsavcılığına başvurabilirler.
- Meclisin oylama usulünün işaretle veya gizli oyla yapılması için teklif verebilir.
- Kapalı oturum isteyebilir.
- Genel görüşme, meclis araştırması isteyebilirler
- Meclis başkanlık divanına oranları ölçüsünde temsil edilirler.
- **Mecliste en fazla üyeye sahip iki parti grubunun Ana muhalefet ve iktidar** partilerinin anayasa mahkemesin de kanunlara karşı esas, KHK'lere ve meclis içtüzüğüne karşı ise hem esas hem de şekil açısından dava açmak yetkileri vardır

Siyasi Parti Gruplarının yapamayacakları işler ve yetkiler

- Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin görüş bildiremez, grup kararı alamaz.
- Görülen bir dava hakkında meclisteki grup toplantılarında veya genel kurulda görüş bildiremez veya görüşemez.

3. Komisyonlar:

- **Bunlar,** Anayasa Komisyonu, Adalet Komisyonu, Milli Savunma Komisyonu, İçişleri Komisyonu, Dışişleri Komisyonu, Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu, Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu, Çevre Komisyonu, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu, Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu, Dilekçe Komisyonu, Plan ve Bütçe Komisyonu, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu, İnsan Hakları İnceleme Komisyonu ve Avrupa Birliği Uyum Komisyonu,Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (2009) ve **2014 yılında kurulan Güvenlik ve İstihbarat Komisyonudur.**
- Komisyonlar kanunların veya diğer kararların meclis genel kuruluna sunulmadan önce olgunlaştırıldıkları yerlerdir.
- Komisyonlar için, bir yasama döneminde **iki seçim** yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi yenisi gelene kadardır .
- Komisyonlar, üye tamsayısının üçte biri ile toplanır ve hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğu ile karar verir. Komisyonlara gelen **tekliflerin** esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç **kırk beş gün** içinde sonuçlandırılması gerekir.
- Komisyonlar anayasaya aykırı buldukları kanunları reddetme yetkileri dahi vardır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Görev Ve Yetkileri:

- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak;
- Bütçe ve kesin hesap kanun **tekliflerini** görüşmek ve kabul etmek;
- Para basılmasına ve
- Savaş ilanına karar vermek;
- Milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,
- TBMM üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel **af** ilanına karar vermek
- Anayasanın diğer maddelerinde belirtilen görevleri yerine getirmek.
- İçtüzük yapmak,
- Meclis başkanını seçmek,
- RTÜK üyelerini seçmek
- Anayasa mahkemesine 3 üye seçmek
- Kamu Başdenetçisini seçmek
- HSK'ya 7 üye seçmek
- Olağanüstü hal ilanına ilişkin kararları onaylamak
- OHAL CB Kararnamelerini denetlemek
- Olağanüstü hal ilanı süresini her defasında **dört ayı** geçmemek üzere uzatmaktır.

I. Kanunlar:**Maddi kanunlar:**

- TBMM tarafından yapılan genel,soyut,sürekli nitelikte ve kişilik dışında olan hukuksal normlardır.
- Kanun teklif etmeye **sadece milletvekilleri** yetkilidir.
- Milletvekillerinin kanun önerisine "**kanun teklifi**" denir.
 - Cumhurbaşkanının teklif edebileceği iki kanun bulunmaktadır.
 - Bütçe kanunu
 - Kesin hesap kanunu
- Meclis Başkanı, gelen teklifleri ilgili komisyonlara havale eder. Komisyonlar, şartlarına uymayan kanun tekliflerini, sahiplerine tamamlamak üzere geri göndermeye yetkilidirler.
- TBMM Genel Kurulunda:
 - 1) Genel Kurulda önce kanun **teklifinin** tümü üzerinde görüşme yapılır.
 - 2) Soru cevap yapılır
 - 3) Bundan sonra maddelere geçilmesi konusunda oylama yapılır, maddelere geçilmesi kabul edilmezse, kanun teklifi reddedilmiş sayılır.
 - 4) Ancak kabul edilmişse maddelerin tek tek görüşülmesine geçilir.
 - 5) Teklifin tümü oylanır
- Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanması, açık oylamaya tabi işlerden değilse, yirmi üyenin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde **ışaretle** yapılır.
- Teklif TBMM Genel Kurulunca kabul edildiği an kanunlaşmıştır. CB'na gönderilmesi ve RG'de yayımlanması yürürlük şartıdır.
- TBMM kabul edilen kanunlar **Cumhurbaşkanına** gönderilir.
- Cumhurbaşkanı, TBMMce kabul edilen kanunları **on beş gün** içinde **yayımlar**

- Yayınlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, TBMM'e geri gönderir.
- **Ancak C. Başkanı Bütçe Kanunu'nu geri gönderemez.**
- Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi **sadece uygun bulunmayan maddeleri** görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir.
- TBMM, geri gönderilen kanunu **salt çoğunlukla** aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır.
- Bu durumda; C. Başkanı İptal Davası açabilir. Şekil açısından **10 gün**, esas açısından **60 gün** içerisinde dava açması gerekir,
- Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.
- Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.
- TBMM tarafından reddedilmiş olan **kanun teklifleri**, ret tarihinden itibaren **bir tam yıl** geçmedikçe TBMM çalıştığı aynı yasama dönemi içinde yeniden verilemez.
- Yani bir yasama dönemi içinde sonuçlandırılmamış olan kanun teklifleri hükümsüz hale gelir. Buna " **kadük olma**" denir.

Sekli kanunlar

- Bazı kanunlar maddi anlamda kural koymaz, soyut ve sürekli de değildirler. Bireyseldirler, bireysel yasama işlemleridir. . Ancak TBMM'ce kanun adı altında çıktığı için madden kanun olmasa bile şeklen yine de kanundur.
- Şekli kanunlar ile parlamento kararlarını birbirlerine karıştırmamak gerekir. Zira her iki işlem de subjektif durumlar yaratan işlemlerdir.
- TBMM'nin hangi yetkilerini şekli kanunla, hangi yetkilerini parlamento kararıyla kullandığını bilmek gerekir.
- Bu durum çok önemlidir; zira, subjektif durumları düzenlemesine rağmen şekli kanunların tümü Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi iken, parlamento kararları istisnaları hariç olmak üzere yargısal denetime tabi değildirler.

Bu kanunlar:

1. Bütçe kanunu
2. Kesin hesap kanunu
3. Milletlerarası anlaşmaya uygun bulma kanunu
4. Genel af özel af ilanı kanunu
5. Para basılmasına karar vermek kanunu
6. TBMM üyelerinin ödenek,yolluk ve emeklilik işlemlerini düzenleyen kanun

Özel nitelikli kanunlar

Milletlerarası antlaşmaların önemli özellikleri:

- Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

- Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir.
 - Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.
 - Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.
 - Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.
- Usulüne göre yürürlüğe konulmuş **Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir**. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.
 - Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

Bütçe Kanunu

- **Kamu idarelerinin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki** kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.
- Malî yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü ile yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller **kanunla** düzenlenir.
- Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.
- **Cumhurbaşkanı** bütçe kanun teklifini, malî yılbaşından en az **yetmişbeş gün önce**, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.
- Bütçe teklifi Bütçe Komisyonunda görüşülür.
- Komisyonun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin Genel Kurulda görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.
- Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, **geçici bütçe kanunu** çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılmaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi **yeniden değerlendirme oranına göre** artırılarak uygulanır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini her bütçenin görüşülmesi sırasında açıklarlar, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.
- Genel Kurulda kamu idare bütçeleri ile değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.
- Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek tutarın sınırını gösterir.
- Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik teklifleri ile carî ve izleyen yılların bütçelerine malî yük getiren tekliflerde, öngörülen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

Kesinhesap Kanunu

- Merkezî yönetim kesinhesap kanunu teklifi, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak **en geç altı ay sonra** Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.
- Sayıştay genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanun teklifinin verilmesinden **başlayarak en geç yetmişbeş gün** içinde Meclise sunar.
- Kesinhesap kanunu teklifi ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların **karara bağlandığı** anlamına gelmez.

2. PARLAMENTO KARARLARI :

- TBMM kanun yapma, değiştirme ve kaldırma dışındaki tüm kararlarına parlamento kararları denir.
- Parlamento kararları da özel, somut, subjektif ve sürekli olmayan işlemlerdir.
- Bir işlem Kanunla yapılabiliyorsa bu parlamento kararı değildir. O halde kanunla yapılan şeylerin parlamento kararı olmadığının bilinmesi gerekir.
- TBMM, yargısal denetimden kaçırmak amacı taşıyabileceği için, şekli kanunla yapması gereken bir işlemi parlamento kararı ile yapamaz. Ancak, parlamento kararı ile düzenlenebilecek bir konu kural olarak şekli kanunla yapılabilir.

- Anayasa mahkemesi yapılan düzenlemenin ismiyle kendini bağlı tutmaz,yani TBMM kanunla yapılması gereken bir işi parlamento kararı adıyla çıkarsa bile Anayasa mahkemesi bunu denetlemektedir.
- Vatandaşlara yönelik zorunlu kural koyamazlar
- Ancak **TBMM şu işleri parlamento kararıyla yapar:**
 1. Meclis başkanlığı ve meclis başkanlık divanı seçimi
 2. Meclisin tatil veya ara vermesi
 3. Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması
 4. Milletvekilliğinin düşürülmesi kararı.
 5. Meclis iç tüzüğü değişikliği
 6. **Savaş ilanı:** hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi **Türkiye Büyük Millet Meclisidir**. TBMM tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde **Cumhurbaşkanı** da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.
 7. Meclis denetim yollarını yapmak (**yazılı soru**, meclis araştırması, meclis soruşturması)
 8. Olağanüstü hal ilanına ilişkin kararları onaylamak,
 9. Kalkınma planlarını onaylamak
 10. Yabancı ülkeye asker gönderme
 11. Erken genel seçim kararı
- Parlamento kararları anayasa mahkemesi denetimine tabi değildir, ancak **iki istisnası** vardır bunlar ;
 - **Meclis İçtüzüğü:**
 - Meclis içtüzüğü meclisin çalışma düzenini belirler. Meclisin çalışma, toplanma oylama usulleri, meclis içtüzüğü ile belirlenir. Meclis kendi çalışma düzenini içtüzüğünü yaparak kendisi belirler ve bunun için hiçbir merciden izin alması gerekmez. Buna "**yöntemsel bağımsızlık (kuvvetler ayrılığı)** " denir.
 - Meclis içtüzüğü kanunla yapılması gereken bir işi yapamaz ve meclis dışındaki konularda karar alamaz. Alırsa bu durumda ortaya "**usul saptırması**" çıkar. İçtüzük değişikliklerinde karar yeter sayısı kanunlar gibidir.
 - Kabul edilen içtüzük değişikliği yayımlanmak üzere meclis başkanlığına gönderilir. Meclis Başkanlığınca RG' de yayımlanır.
 - Cumhurbaşkanı, Anayasaya aykırı gördüğü bir içtüzük veya içtüzük değişikliğine karşı iptal dâvası açabilir. Ayrıca bir içtüzük hükmü somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne getirilemez.
 - İçtüzük, bir parlamento kararıdır. Ancak, sıradan bir parlamento kararı değildir.
 - **Kural koyucu nitelikte** (kural-işlem) bir parlamento kararıdır
 - İçtüzükler için bir onay makamı yoktur. Bu nedenle içtüzükler, Cumhurbaşkanı tarafından imzalanmaz, dolayısıyla tekrar görüşülmek üzere Meclise geri gönderilemez.

- **Milletvekili Dokunulmazlığının kaldırılması veya milletvekilliğinin düşürülmesi:**
 - TBMM karar verir. Dokunulmazlığı kaldırılan Milletvekili veya bir başka milletvekili **7 gün** içerisinde Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir. **Anayasa Mahkemesi 15 gün** içerisinde kararını verir. Kararı kesindir.

3. ANAYASANIN DEĞİŞTİRİLMESİ

- Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının **en az üçte biri** tarafından yazıyla teklif edilebilir.
 - Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür.
- Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.
- Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tabidir.
- Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir.
- Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının **üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul** ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.
- Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.
- Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir.
- Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.
- Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoylamasında kullanılan **geçerli oyların** yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoylamasına sunulması halinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.
- Halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahalli genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.
- **Başlangıç ve kenar başlıklar**
- Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir. Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz

ÖNEMLİ NOTLAR:

- Halkoylamasının usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığı konusundaki denetim yetkisi ise YSK dadır.
- Halk oylaması halkoyuna sunulacak anayasa değişikliğinin RG de yayımını takip eden 60.günden sonraki ilk Pazar günü yapılır.

- Anayasa değişikliklerinde **sadece şekil** açısından dava açılabilir.
- Anayasa değişikliklerinde onay safhası ve geri gönderme **1982** anayasasıyla getirilmiştir.

TBMM de Oylama Usulleri: Anayasada yok, İçtüzükle düzenlenmiş.

- **İşaretle oylama:** Üyelerin el kaldırması, tereddüt halinde ayağa kalkmasıyla yapılır.
- **Açık oylama:** Oy pusulasının kutuya atılması, elektronik oylama ya da ayağa kalkarak oyunu yüksek sesle söyleyerek yapılan oylama
- **Gizli oylama:** Üzerinde hiçbir işaret bulunmayan beyaz(olumlu),yeşil(çekimser) ve kırmızı(olumsuz) yuvarlakların kürsüden atılmasıdır.
- Açık ve gizli oylamanın zorunlu olmadığı durumlarda kural işaretle oylamadır.
- Zorunlu haller dışında, 20 mv isterse açık oylama,20 mv isterse gizli oylama yapılabilir, bu kararda işaretli oylamayla alınır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Faaliyetleri İle İlgili Hükümler

Meclisin Toplanması ve Tatili

- **Yasama dönemi,** iki milletvekili seçimleri arasındaki dönem olup, bu süre Anayasa uyarınca uzatılmadığı veya seçimler yenilenmediği takdirde **beş yıldır**.
- **Yasama yılı,** 1 Ekimde başlayıp 30 Eylülde sona eren süredir.
- **Birleşim,** Genel Kurulun belli bir gününde açılan toplantısıdır.
- **Oturum,** bir birleşimin ara ile bölünen kısımlarından her biridir.
- TBMM, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.
- Meclis, bir yasama yılında en çok **ÜÇ AY tatil** yapabilir.
- Meclisin, tatil dışında çalışmalarını ertelemesine **ara verme** denilir ve ara verme süresi **onbeş günü** geçemez.
- Meclisin, ara verme veya tatil sırasında toplanmasına **olağanüstü toplantı** denir.
- TBMM'yi olağanüstü toplantıya çağırma yetkisi:
 - Doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı,
 - Doğrudan doğruya Meclis Başkanına veya
 - Meclis üye tamsayısının **beşte birinin yazılı istemi üzerine** Meclis Başkanına aittir.
- Meclisin toplantısını olağanüstü toplantı yapan ölçütün, toplantının ara verme veya tatilde yapılıyor olmasıdır, bu hususa çok dikkat etmek gerekir.
- Olağanüstü toplantılarda, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlandıncaya, TBMM çalışmalarına devam karar vermediği takdirde, tatile veya ara vermeye devam olunur.

Toplantı ve karar yeter sayısı

- Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi **bütün is ve kararları için** ,üye tamsayısının **en az üçte biri** ile toplanır.
- Toplantıya katılanların **salt çoğunluğu** ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının **dörtte birinin bir fazlasından az olamaz**

Önemli Karar Yeter Sayıları:• **Mutlak Çoğunluk (Salt Çoğunluk) : $600/2 + 1 = 301$**

- Meclis soruşturması açılması talebi
- Mazeretsiz devamsızlık,
- TBMM başkanının 3.tur seçimi,
- Kamu baş denetçisinin 3.tur seçimi,
- AYM üye seçiminde 2.oylama

• **Nitelikli Çoğunluk :****2/3 : 400**

- Meclis başkanını 1.ve 2. tur seçimi,
- Anayasa değişikliği,
- Yüce divana gönderme,
- Kamu baş denetçisinin 1 ve 2.tur seçimi,
- AYM üye seçiminde ilk oylama

3/5 : 360mv :

- Anayasa değ.
- Meclis soruşturması açılması kabul etme
- Af kanunu

Basit Çoğunluk : Toplantıya katılanlar/2 + 1 = (en az 151 olmalı)

Karar yeter sayısı

• **1/3 : 200 mv**

- Anayasa değ.teklifi,
- Toplantı yeter sayısı,

TBMM Genel Kurulunda Gizli Oylama Yapılması Zorunlu Olan Haller

- **CB, CB yardımcısı veya bir bakan** hakkında verilmiş olan **Meclis soruşturması** açılması isteminin kabulüne ilişkin yapılan oylama
- Hakkında Meclis soruşturması açılan **CB, CB yardımcısı veya bir bakanın Yüce Divana** sevk edilmesine ilişkin yapılan oylama
- Milletvekilliğiyle **bağdaşmayan bir görev** veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden bir milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine ilişkin yapılan oylama
- TBMM başkanının seçimi
- Anayasanın **değiştirilmesi** hakkında yapılan oylama
- Kamu baş denetçisinin seçimi için yapılan oylama
- Anayasa mahkemesine **TBMM** ce seçilecek üye seçiminde
- HSK'ya 7 üye seçilmesi
- Sayıştay başkan ve üyelerinin seçimi

Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.
- Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları

1. Yazılı Soru:

- **Yazılı olarak 15 gün içinde cevaplandırılmak üzere, CB yardımcısından veya bakanlardan yazılı olarak bilgi istemekten ibarettir. TBMM başkanlığına verilir.**

Sorulamayacak sorular:

- a. Herkesin bildiği sorular
- b. Devlet sırlarını ifşa eden sorular
- c. Herkesin öğrenebileceği sorular
- d. Muhatabının kim olduğu bilinmeyen sorular sorulamaz.
- e. Özel hayatı ilgilendiren sorular soru olarak sorulamaz.

2. Meclis araştırması: belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.

- Meclis araştırmasını **20 milletvekili** veya **siyasi parti grupları** tarafından istenebilir.
- Meclis araştırmasının yürütülmesi görevi, genel hükümlere göre **seçilecek bir özel komisyona verilir**. Bu komisyonun üye adedi, çalışma süresi ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışabileceği hususu Meclis Başkanının teklifi ile Genel Kurulca tespit edilir.
- Araştırmasını **üç ay** içinde bitiremeyen komisyona **bir aylık** kesin süre verilir.
- Rapor sunulduktan sonra Genel Kurulda genel görüşme açılır.
- Devlet sırları ile ticari sırlar, Meclis araştırması kapsamının dışında kalır.

3. Genel görüşme: Toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, TBMM Genel Kurulunda görüşülmesidir.

- Genel görüşmeyi; **20 milletvekili** veya siyasi parti grupları veya iktidar partileri isteyebilir.

5. Meclis soruşturması:

- **Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar**, Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludur.
- Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili **suç işledikleri iddiasıyla**, Türkiye Büyük Millet Meclisi **üye tamsayısının salt çoğunluğunun** vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir.
- Meclis, önergeyi **en geç bir ay içinde** görüşür ve üye tamsayısının **beşte üçünün gizli oyuyla** soruşturma açılmasına karar verebilir.
- Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının **üç katı olarak** gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak **onbeş kişilik bir komisyon** tarafından soruşturma yapılır.

- Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu **iki ay içinde** Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona **bir aylık yeni ve kesin bir süre** verilir.
- Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır ve dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının **üçte ikisinin gizli oyuyla** Yüce Divana sevk kararı alabilir.
- Yüce Divan yargılaması **üç ay içinde tamamlanır**, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere **üç aylık ek süre** verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.
- Yüce Divan kararlarına karşı **15 gün içinde yeniden inceleme** başvurusu yapılabilir, verilen karar kesindir.
- Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, **görevleriyle ilgili olmayan suçlarda** yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.
- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması **Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle** düzenlenir.

YÜRÜTME

Anayasanın 8. maddesine göre, yürütme yetkisi ve görevi **Cumhurbaşkanı** tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.

CUMHURBAŞKANI

- kırk yaşını doldurmuş,
- yükseköğrenim yapmış,
- milletvekili seçilme yeterliliğine sahip
- Türk vatandaşları arasından,
- doğrudan **halk tarafından** seçilir.
- Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır.
- Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.
- Cumhurbaşkanlığına, **siyasi parti grupları**, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az **yüzde beşini** almış olan siyasi partiler ile en **az yüzbin seçmen** aday gösterebilir.
- Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin **Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer**.
- Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.
 - İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır.
 - Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.
 - İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır.

- İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır.
- Aday, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilir.
- Oylamada, adayın geçerli oyların çoğunluğunu alamaması halinde, sadece Cumhurbaşkanı seçimi yenilenir.
- Seçimlerin tamamlanamaması halinde, yenisi göreve başlayıncaya kadar mevcut Cumhurbaşkanının görevi devam eder.
- Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin diğer usul ve esaslar kanunla düzenlenir
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının **beşte üç çoğunluğuyla** seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
 - Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.
 - Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.
 - Cumhurbaşkanının **ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı bir defa daha aday** olabilir.
 - Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri, yeni Meclisin ve Cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar devam eder.
 - Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de beş yıldır
 - CB makamı herhangi bir nedenle boşalırsa 45 gün içinde yenisinin seçimi yapılır. Bu durumda genel seçimlere 1 yıldan çok varsa CB seçimi yapılır ve seçilen CB genel seçime kadar görev yapar nu süre dönemden sayılmaz. 1 yıldan az varsa iki seçim birleştirilir.
 - CB makamı herhangi bir nedenle boşalırsa en yaşlı CB Yardımcısı vekalet eder, yurtdışına çıkarsa vs CB'nın görevlendireceği CB Yardımcısı vekalet eder.

Cumhurbaşkanının siyasal sorumluluğu:

- Cumhurbaşkanı yürütmenin başı olarak yaptığı iş ve işlemlerden sorumludur.

Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu

- Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi **üye tamsayısının salt çoğunluğunun** vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir.
- Meclis, önergeyi en geç **bir ay** içinde görüşür ve üye tamsayısının **beşte üçünün gizli oyuyla** soruşturma açılmasına karar verebilir.
- Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır.
 - Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu **iki ay** içinde Meclis Başkanlığına sunar.
 - Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.
 - Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının **üçte ikisinin gizli oyuyla** Yüce Divana sevk kararı alabilir.
- Yüce Divan yargılaması **üç ay** içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere **üç aylık ek süre** verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.
- Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı, seçim kararı alamaz.
- Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanının görevi sona erer.
- Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da bu madde hükmü uygulanır

Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanına vekâlet ve bakanlar

- Cumhurbaşkanı, seçildikten sonra bir veya daha fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir.
- Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, **kırkbeş gün içinde** Cumhurbaşkanı seçimi yapılır.
- Yenisi seçilene kadar **en yaşlı** Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.
- Genel seçime **bir yıl veya daha az** kalmışsa Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenir. Genel seçime bir yıldan fazla kalmışsa seçilen Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinin yapılacağı tarihte her iki seçim birlikte yapılır.
- Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, **CB'nin belirleyeceği** Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.
- Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır.
- Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, 81 inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde andiçerler.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer.

Cumhurbaşkanının Görev Ve Yetkileri

- **Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.**
- Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.
- Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.
- Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.
- Kanunları yayımlar.
- Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.
- Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.

- Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir.
- Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.
- Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyetinin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.
- Milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayımlar.
- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar. Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir. Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.
- Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir.
 - Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.
 - Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.
 - Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.
 - Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır.
 - Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.
 - Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.
 - Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.
- Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır
 1. Anayasa Mahkemesinin 12 üyesini,
 2. Danıştay üyelerinin dörtte birini,
 3. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı vekilini,
 4. Hakimler ve Savcılar Kurulu üyelerinin 4 tanesini seçmek.

Cumhurbaşkanlığına Bağlı Kuruluşlar:

- Devlet Denetleme Kuruludur.

Devlet Denetleme Kurulu

- İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine,
 - tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü idari soruşturma, inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar.
- Devlet Denetleme Kurulunun Başkan ve üyeleri, Cumhurbaşkanınca atanır.
- Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, **Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle** düzenlenir

CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI

- a) CB Özel Kalem Müdürlüğü
- b) CB danışmanı ve başdanışmanı
- c) Özel temsilci
- d) **İdari işler başkanlığı:** TBMM ile ve tüm kamu kurumlarıyla ilişkileri yürütmek, Devlet teşkilatının düzenli işlemleri için çalışmalar yapmak, güvenlikle ilgili konularda koordinasyon yapmak...
- e) CB Politika Kurulları:
 - 1) Bilim, teknoloji ve yenilik politika kurulu
 - 2) Eğitim ve öğretim politikaları kurulu
 - 3) Ekonomi politikaları kurulu
 - 4) Güvenlik ve dış politikaları kurulu
 - 5) Hukuk politikaları kurulu
 - 6) Kültür ve sanat politikaları kurulu
 - 7) Sağlık ve gıda politikaları kurulu
 - 8) Sosyal politikaları kurulu
 - 9) Yerel yönetim politikaları kurulu
- f) **CB Ofisleri:**
 - 1) Dijital dönüşüm ofisi
 - 2) Finans ofisi
 - 3) İnsan kaynakları ofisi
 - 4) Yatırım ofisi

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU

- Millî Güvenlik Kurulu;
 - Cumhurbaşkanının başkanlığında,
 - Cumhurbaşkanı yardımcıları,

- Adalet,
 - Millî Savunma,
 - İçişleri,
 - Dışişleri Bakanları,
 - Genelkurmay Başkanı,
 - Kara,
 - Deniz
 - ve Hava kuvvetleri komutanlarından kurulur.
- Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.
 - Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Cumhurbaşkanına bildirir.
 - Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Cumhurbaşkanınca değerlendirilir.
 - Milli Güvenlik Kurulunun gündemi; **Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay Başkanının önerileri** dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.
 - Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Milli Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında toplanır.
 - Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir
 - Kararları bağlayıcı değildir,tavsiye.
 - Kurul **iki ayda** bir toplanır
 - Milli Güvenlik Kurulu sekreteri kurulun üyesi değildir, CB'na bağlıdır ve O'na karşı sorumludur. Cumhurbaşkanınca atanır.

OLAĞANÜSTÜ HAL YÖNETİMİ

- **Cumhurbaşkanı;**
 - savaş, savaş gerektirecek bir durumun başgöstermesi,
 - seferberlik,
 - ayaklanma,
 - vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma,
 - ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması,
 - anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması,
 - tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi **altı ayı geçmemek üzere** olağanüstü hal ilan edebilir.
- Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur

- Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır;
 - Meclis gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.
- Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir.
 - Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.
- Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile 15 inci maddedeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenir.
- Olağanüstü hallerde **Cumhurbaşkanı**, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin onyedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın **Cumhurbaşkanlığı kararnamesi** çıkarabilir.
 - Kanun hükmündeki bu CB kararnameleri Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.
 - Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan **Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür** ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.

YÜRÜTMENİN DÜZENLEYİCİ İŞLEMLERİ

1. CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ

- Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir.
- Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle **düzenlenemez**.
- Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi **çıkartılamaz**.
- Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkartılamaz.
- Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.
- Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir. Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede **yayımlandıkları gün** yürürlüğe girer.

2. OLAĞANÜSTÜ CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ

- Olağanüstü hallerde **Cumhurbaşkanı**, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin onyedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir.
- Kanun hükmündeki bu CB Kararnameleri Resmî Gazetede yayımlanır, **aynı gün Meclis onayına** sunulur.

- Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri **üç ay içinde** Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır.
 - Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar
- **Olağanüstü Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi** konu bakımından, olağan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi tabi olduğu sınırlandırmalara tabi değildir.
Yani kişi hakları ve ödevleri ile siyasi haklar ve ödevler de bu KHK'ler tarafından düzenlenebilir.
- Bununla birlikte, **Olağanüstü Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi** olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda çıkartılmalıdır,

3. YÖNETMELİKLER

Anayasamıza göre;

- **Cumhurbaşkanı,**
- Bakanlıklar
- Kamu tüzel kişileri kendi görev alanlarını ilgilendiren **kanunların** ve **Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin** uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.
- Yönetmeliğin esaslı bir şekil şartı yoktur. Tüm yönetmeliklerin RG’de yayımlanmasına gerek de yoktur. RG’de yayımlanması gereken yönetmelikler:
 - CB yönetmelikleri
 - Kamu personelini ilgilendiren
 - Görev yetkiye ilişkin
 - Bütün ülkede uygulanacak yönetmelikler resmi gazetede yayımlanır.
- Yönetmelikler **yayımlandığı gün** veya duyuruldukları gün yürürlüğe girerler.

ANAYASADA İDAREYE İLİŞKİN HÜKÜMLER

İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzel kişiliği

- İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.
- İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.
- Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, **illere; iller de diğer kademeli bölümlere** ayrılır.
- **Mahalli idareler;** il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

Yargı yolu

- İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.
- Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir.
- Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.
- Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.
- İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.
- Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz.
- Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.
- İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.
- Kanun, olağanüstü hallerde, seferberlik ve savaş halinde ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.
- İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür

İdarenin kuruluşu

1) Merkezi idare

- Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, **coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre**, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.
- Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

2) Mahalli idareler

- Mahalli idareler; **il, belediye veya köy** halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.
- Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir
- Mahalli idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre **beş yılda bir** yapılır.
- Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.
- Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur.
Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.
- Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve

mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde **idari vesayet** yetkisine sahiptir.

Memurların Görev ve sorumlulukları

- Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.
- Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.
- Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.
- Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.
- Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler.
- Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.
- Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.
- Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari **merciin iznine** bağlıdır.

Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları

- Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.
- Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir.
- Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.
- Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.
- Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.
- Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; **rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca** seçilir ve atanır.
- Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamazlar.
- Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezi yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tabi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

- Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, mali işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı mali kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.
- Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir

Yükseköğretim üst kuruluşları

- Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim - öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.
- **Yükseköğretim Kurulu**, üniversiteler tarafından seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile **Cumhurbaşkanınca atanan üyeler** ve **Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden** kurulur.
- Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.
- Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tabidir

Radio ve Televizyon Üst Kurulu

- Radio ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan **Radio ve Televizyon Üst Kurulu** dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle **Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir**.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

- Atatürkçü düşüncüyü, Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevi himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakana bağlı (**Kültür ve Turizm Bakanı**-eskiden Başbakanlığa bağlıydı); Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzel kişiliğine sahip "**Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu**" kurulur.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.
- Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.
- Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.
- Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.
- Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.
- Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hakimın onayına sunulur. Hakim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar

Kanunsuz emir

- Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, **Cumhurbaşkanlığı kararnamesi**, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.
- Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.,
- Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı

- Atatürk'ün isteğiyle 3 Mart 1924'te Kanunla kurulmuş ve sonra 1961 Anayasasında yer almıştır.
- **Genel idare** içinde yer alan (**Devlet tüzel kişiliği içindedir.**) Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.
- **Cumhurbaşkanlığına bağlıdır** ve din başkanlarına eşit davranır.

Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı

- Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

- Milli güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, **Cumhurbaşkanı sorumludur.**
- **Cumhurbaşkanınca atanan** Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir.

YARGI

1982 Anayasası, 9. maddesinde "yargı yetkisinin, Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız (2017 ile eklendi) mahkemelerce kullanılacağını" ifade etmektedir. **Yargı bağımsızlığı**

Mahkemelerin bağımsızlığı

- Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler.
- Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.
- Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.
- Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

Hakimlik ve savcılık teminatı

- Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.
- Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

Hakimlik ve savcılık mesleği

- Hakimler ve savcılar adli ve idari yargı hakim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hakim ve savcılar eliyle yürütülür.
- Hakimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.
- Hakim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre **kanunla** düzenlenir.
- Hakimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askeri hakimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.
- Hakimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, Resmî ve özel hiçbir görev alamazlar. Hakimler ve savcılar **idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına** bağlıdırlar
- Hakim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanlar, hakimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler. Bunlar, hakimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hakimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.
- Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir. Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

- Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır. Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.
- Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri **kanunla** düzenlenir.
- Disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemeler kurulamaz. Ancak savaş halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemeler kurulabilir.
- Adalet hizmetlerinin denetimi: Adalet hizmetleri ile savcılarının **idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca** denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir

HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU

- Kurul **13 üyeden** oluşur. **İki daire** halinde çalışır.
- Kurulun **Başkanı Adalet Bakanı**dır.
- Adalet Bakanlığı **Müsteşarı Kurulun tabîi üyesidir**.
- **Cumhurbaşkanı 4 üye seçer:** Üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından
- **TBMM 7 üye seçer:** Üç üyesi **Yargıtay üyeleri**, bir üyesi **Danıştay üyeleri**, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilen üyelerden, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur.
- Üyeler **dört yıl** için seçilir. Süresi biten üyeler bir kez daha seçilebilir.
- Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki **otuz gün içinde** yapılır. Seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden otuz gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır.”
- Başkan, Kurul'u yönetir ve temsil eder, Genel Kurul çalışmalarına başkanlık eder ve oy kullanır. Başkan, dairelerin çalışmalarına katılamaz.
- HSK; Başkanlık, Genel Kurul, iki daire, Genel Sekreterlik ve Teftiş Kurulundan oluşur.

Genel Kurul

- Kurul'un **onüç üyeden** oluşur.
- Genel Kurul'un görevleri şunlardır: Başkan vekilini ve daire başkanlarını seçmek, Dairelerin kararlarına karşı yapılan itirazları inceleyip karara bağlamak, Daireler arasında çıkan görev ve işbölümü uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlamak, Kurul üyeleri hakkındaki suç soruşturması ile disiplin soruşturma ve kovuşturma işlemlerini yürütmek ve bu konuda gerekli kararları vermek, Bakanlığın bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlamak, Yargıtay ve Danıştay'a üye seçmek, Genel Sekreterin atanması için Başkana üç aday teklif etmek, Teftiş Kurulu Başkanını ve müfettişlerini seçmek, Kurulun görev alanına ilişkin yönetmelik çıkarmak ve genelge düzenlemek
- Genel Kurulun ilk defa aldığı kararlara karşı, Başkan veya ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren **on gün içinde**, Genel Kuruldan yeniden inceleme talebinde bulunabilir; yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararlar kesindir.

Daireler

- Her daire, **yedişer üyeden** oluşur. Daire başkanlarını Genel Kurul seçer. Müsteşar, Daire başkanı olarak seçilemez.

Genel Sekreterlik

- **Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulmuştur.** Genel Sekreter, birinci sınıf hakim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından **Kurul Başkanı** tarafından atanır.

SAYIŞTAY:

- Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.
- Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.
- Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyumsuzluklarda Danıştay kararları esas alınır.
- Mahalli idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır.
- **Sayıştay kanununa göre**, Sayıştay Başkanı ve üyeleri **TBMM** Genel Kurulunca **gizli oyla** seçilir.
- Sayıştay başkanı **5 yıl için** seçilir, en fazla iki kez seçilebilir. Sayıştay **üyeleri ise emekli oluncaya** kadar görev yaparlar.
- Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer bir kereye mahsus **15 gün** içinde **karar düzeltme** talebinde bulunabilirler.

YÜKSEK MAHKEMELER

1982 Anayasasına göre yüksek mahkemeler,

1. Anayasa Mahkemesi,
2. Yargıtay,
3. Danıştay,
4. Uyuşmazlık Mahkemesidir.

YARGITAY

- Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.
- Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.
- Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hakim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

- Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla **dört yıl için** seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından **dört yıl için** seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
- Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre **kanunla** düzenlenir

DANIŞTAY

- Danıştay, idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.
- Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar
- Danıştay, davaları görmek, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında **iki ay içinde** düşüncesini bildirmek, idari uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.
- Danıştay üyelerinin **dörtte üçü**, birinci sınıf idari yargı hakim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından **Hakimler ve Savcılar Kurulu; dörtte biri**, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından **Cumhurbaşkanı**; tarafından seçilir.
- Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla **dört yıl için** seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
- Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idari yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre **kanunla** düzenlenir

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

- Uyuşmazlık Mahkemesi, **adli ve idari** yargı mercileri arasındaki "**görev ve hüküm uyuşmazlıklarını**" kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.
- Bir başkan, **6 asıl 6 yedek** üyeden oluşur.
- Mahkemenin başkanlığını **Anayasa Mahkemesinin** kendi üyeleri içinden görevlendirdiği üye yapar. Üyeleri ise **Yargıtay ve Danıştay genel kurullarınca** 3'er asıl 3'er yedek olmak üzere kendi üyeleri içinden **4 yıl için** seçilir.
- Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir.

Kararları Kesin olduğu halde mahkeme sayılmayanlar:

- Sayıştay
- YSK
- Yüksek Hakem Kurulu
- HSK
- YAŞ
- Kamu Görevlileri Hakem Kurulu
- Spor Federasyonları Tahkim Kurulu

ANAYASA MAHKEMESİ**Kuruluşu**

- Anayasa mahkemesi **15 asil üyeden** oluşur
- **TBMM 3 üyeyi seçer:**
 - 2 üyeyi, **Sayıştay** Genel Kurulunun gösterdiği 3'er aday arasından seçilecek üye ile
 - 1 üyeyi **baro başkanlarının** avukatlar arasından göstereceği 3 kat aday arasından (toplam 3 kişi) *gizli oylamayla TBMM seçer*. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.
- **Cumhurbaşkanı** ise **12 üyeyi** seçmektedir.
 - 3 üyeyi Yargıtay'dan,
 - 2 üyeyi Danıştay'dan,
 - 3 üyeyi, en az 2'si hukukçu olmak üzere, **YÖK'ün** her üye için göstereceği her üye için göstereceği 3'er kat aday içinden **Cumhurbaşkanı seçer**
 - **Son 4 üyeyi ise, üst kademe yönetici, 1 .sınıf hakim ve savcılar, serbest avukatlar ve en az 5 yıl raportörlük yapmış bulunan Anayasa mahkemesi raportörleri arasından seçer.**
- Bütün üyeler 45 yaşını doldurmuş olacak
- 2010 anayasa değişikliğine göre ,YÖK ve Anayasa mahkemesine Üst kademe yöneticileri ile Avukatlar içinden seçilen üyeler en az **20 yıl** görev yapmalıdırlar.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve **üye tam sayısının salt çoğunluğu** ile **dört yıl için** bir **Başkan** ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Görev ve yetkileri

- Bazı normların Anayasaya uygunluğunu denetlemek
 - Anayasa Mahkemesi, kanunların, **CB KARARNAMELERİNİN** ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler.
- Bazı kişileri **yüce divan** sıfatıyla yargılamak:
 - Cumhurbaşkanı,
 - Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı,
 - **Cumhurbaşkanı yardımcılarını,**

- Bakanları,
- Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini,
- Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini
- Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlarını
 - Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet başsavcı vekili yapar. Yüce Divan kararlarına karşı itiraz yolu açıktır
 - Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla çalışırken, yürürlükteki kanunlara göre **duruşma** yapar ve hüküm verir.
 - Yüce Divan sıfatıyla çalışırken yürürlükteki kanunlara göre duruşma yapar ve hüküm verir.
 - Yüce Divanda savcılık görevini, **Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili** yapar.
 - Yüce Divan tarafından verilen hükme karşı yeniden inceleme başvurusu, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili, sanık, müdafî, katılan veya vekili tarafından yapılabilir.
 - **Yeniden inceleme** başvurusu hükmün açıklanmasından itibaren **15 gün içinde** Yüce Divana bir dilekçe verilmesi sureliyle yapılır. Yeniden inceleme, yalnızca başvuruda belirtilen hususlarla sınırlı olarak yapılır
- Siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalara bakmak
- Siyasi partilerin mali denetimlerini yapmak
- Uyuşmazlık Mahkemesine Başkanlık edecek üyeyi kendi üyeleri arasından görevlendirmek
- İtiraz yoluyla mahkemelerden kendisine gelen işleri karara bağlamak.
- Bireysel başvuruları karara bağlamak.
 - **BİREYSEL BAŞVURU HAKKI (ŞİKAYET YOLU):** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki Anayasal hak ve özgürlüklerden birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla ve kanun yollarının tüketilmiş olması şartı ile **herkes** artık anayasa mahkemesine başvurabilecektir. Bu davalar dairelerden biri tarafından görülecektir Başvuruda bulunabilmek için **olağan kanun yollarının tüketilmiş olması** şarttır. Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.
 - **Bireysel başvuruya konu olamayacak işlemler:**
 - **Yasama işlemleri**
 - **Düzenleyici İdari İşlemler**
 - **Anayasa Mahkemesi kararları**
 - **Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler**
 - Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen **işlem, eylem ya da ihmal** nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.

- Yabancılar da bireysel başvuru yapabilir, ancak yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklarla ilgili olarak yabancılar bireysel başvuru yapamaz.
- Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren **otuz gün** içinde yapılması gerekir.
- Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi halinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir.
- Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.
- Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hallerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.

Çalışma ve yargılama usulü

- Anayasa Mahkemesi Genel Kurul ve iki bölüm halinde çalışır.
- Anayasa Mahkemesinin bölümleri başkan vekilinin başkanlığında 4 üyenin katılımı ile toplanır. Genel Kurul ise **en az 10 üye ile toplanır**,
- Mahkemenin görüşmeleri gizlidir; yani, **yargılamanın aleniliği ilkesi anayasa yargısında geçerli değildir.**
- Genel Kurul kararları **kural olarak toplantıya katılanların salt çoğunlukla** alınır. Ancak bazı kararları nitelikli çoğunlukla alır:
 - **Toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla alabileceği kararlar:**
 1. Anayasa değişikliklerinde iptale
 2. Siyasî parti davalarında kapatılma
 3. Siyasi partilerin devlet yardımından mahrum bırakılması
 4. Üyelikten çekilmeye davet edilme
 - **Üye tam sayısının salt çoğunluğuyla alabileceği kararlar:**
 1. Anayasa Mahkemesi başkanı ve başkanvekili seçilmesi
 2. Sağlık nedeniyle bir üyenin üyeliğine son verme
 3. Uyuşmazlık Mahkemesine başkan ve başkanvekili seçme
- Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.
- Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri kanunla; mahkemenin çalışma esasları ve üyeleri arasındaki işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.
- Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri **dosya üzerinde** inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasi partilerin temelli kapatılması veya kapatılmasına ilişkin

davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasi partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİNİN YOLLARI

Anayasal Denetimde Ölçü Normlar (Anayasallık Bloğu)

- Anayasa Mahkemesi anayasal denetime tabi olan normların denetimini yaparken, en başta Anayasa kurallarını bağımsız ölçü norm olarak alır.
- Ancak bunun yanında, destek ölçü norm olarak milletlerarası hukuk kurallarına da kararlarında yer vermektedir. Hatta bunun için, Türkiye'nin uluslararası sözleşmeye taraf olması dahi gerekli değildir.
- Denetimde kullanılan diğer destek ölçü normlar ise Atatürk ilke ve inkılapları ile hukukun genel ilkeleridir.

1. SOYUT NORM DENETİMİ (İPTAL DAVASI)

- Anayasada belirtilen bazı organların, yeni bir kanun aleyhine doğrudan doğruya anayasa mahkemesine başvurmalarıyla gerçekleşen bir denetimdir.
- **Kanunların, CB Kararnamelerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün** veya bunların belirli madde ve hükümlerinin **şekil ve esas bakımından** Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı,
 - **Cumhurbaşkanına,**
 - **TBMM’de en fazla üyeye sahip iki siyasi parti ile**
 - **Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri** tutarındaki üyelere aittir,

Dava açma süresi:

- **Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunlar** ile diğer kanunlar aleyhine şekil bakımından açılacak iptal davasını, **CB ve TBMM üye tamsayısının beşte biri** tutarındaki üyeler açabilir.
- Bu durumda, şekil bakımından açılacak iptal davalarında ise süre, yayımdan başlayarak **ON GÜNDÜR**.
- Anayasa değişiklikleri **sadece şekil** yönünden denetlenebilir.
- Esas bakımından denetime tabi olan tüm normların, esas bakımından iptal davasını ise;
 - **Cumhurbaşkanı,**
 - **TBMM’de en çok üyesi bulunan iki parti ile**
 - **TBMM üye tamsayısının en az beşte biri** tutarındaki üyeler açabilir.
- Esas bakımından açılacak iptal davasında dava açma süresi, **ALTMİŞ GÜNDÜR**.
- Anayasa Mahkemesinin bir iptal davası (soyut norm denetimi) sonucunda verdiği ret kararından sonra, aynı kanunun somut norm denetimi yoluyla **tekrar** Anayasa Mahkemesinde dava açılabilir.
- **Kanunların** şekil bakımından denetlenmesi, son **oylamanın** öngörülerini çoğunlukla yapıp yapılmadığı; **Anayasa değişikliklerinde** ise, **teklif** ve **oylama** çoğunluğuna ve **ivedilikle görüşülemeyeceği** şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır.
- Olağanüstü hallerde, ~~sıkıyönetim~~ ve savaş hallerinde çıkarılan **CB KARARNAMELERİNİN** şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

2.SOMUT NORM DENETİMİ (İTİRAZ YOLU)

- Bir mahkemede görülmekte olan bir davanın, o davada uygulanacak kanunun **veya CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİNİN** anayasaya uygunluğu sorununun ortaya çıkarması üzerine, söz konusu mahkemenin anayasa mahkemesine başvurusu sonucu yapılan bir denetimdir.
- **Defi yoluyla** denetim olarak da bilinir. Bu denetim yolu, yürürlükte olan ve yıllardır uygulanmış olan bir kanunun denetlenmesine de imkan sağlar.
- Bir normun bir kişiye uygulanması sırasında yapılan denetimdir.
 - Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya **CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİNİN** hükümlerini Anayasaya **aykırı görürse** veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının **ciddi olduğu** kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.
 - Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır.
 - Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere **beş ay** içinde kararını verir ve açıklar.
 - Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.
- Anayasa Mahkemesinin **işin esasına girerek verdiği ret kararının** Resmi Gazetede yayımlanmasından sonra **on yıl** geçmedikçe aynı kanun hükmünün veya **CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİNİN** Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.
- Anayasa Mahkemesi; kanunların, **CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİNİN** ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen **gerekçelere dayanmaya mecbur değildir**. Anayasa Mahkemesi **taleple bağlı** kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasaya aykırılık kararı verebilir.
- Anayasa Mahkemesinin, işi kendisine gönderen mahkemenin yetkisiz (görevsiz) olduğunu tespit ederse başvurunun reddi kararı verse dahi aynı kanun görevli bir mahkeme tarafından tekrar Anayasa Mahkemesine gönderilebilir.

Not:

- Anayasa Mahkemesi, denetime tabi olan bir normun **nitelendirilmesiyle kendini bağlı kabul etmemektedir**. Mahkemeye göre **önemli olan, normun içeriğidir**. Norm, içeriği itibarıyla denetime tabi olan normların konusuna girmişse, Anayasa Mahkemesi denetime tabi tutmaktadır. Kanun konusu olan bir durumun parlamento kararıyla düzenlenmesi veya içtüzük konusu olan bir işin parlamento kararıyla yapılması hallerinde Anayasa Mahkemesi normun taşıdığı nitelemeye bakmaksızın dava konusu normu denetleyecektir. Aksi takdirde yasama organı bir işlemi denetimden kaçırmak maksadıyla denetime tabi olmayan bir norm şeklinde kabul edebilir.
- Anayasa mahkemesi yüce divan sıfatıyla baktığı bir davada kendisi anayasaya aykırılık görürse acaba bu durumda ne olacaktır. Bu durumda anayasa mahkemesi öncelikle normun anayasaya aykırılığını inceleyecek daha sonra diğer davaya geçecektir.
- Somut norm denetiminde konu Anayasa Mahkemesince incelenmekte iken aynı normun yasama organınca kaldırılması veya değiştirilmesi, Anayasa Mahkemesinin incelemesine engel olmaz.

Anayasa Mahkemesinin Kararlarının Özellikleri

- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir.
- İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.
- Anayasa Mahkemesi bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez
- Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar.
 - Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.
 - İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.
- Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

İnkılap kanunları

Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılap kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamaz ve yorumlanamaz:

1. Tevhidi Tedrisat Kanunu
2. Şapka İktisası Hakkında Kanun
3. Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına

Dair Kanun

4. Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medeni nikah esası ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü

5. Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun
6. Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkında Kanun
7. Efendi, Bey, Paşa gibi Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına dair Kanun
8. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun

Mehmet Bülent KAHRAMAN
mehmetbulentkahraman@hotmail.com